

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
ДС/СС 05/4-02 бр. 348/1-X/2
29.03.2012. године

ВЕЋЕ НАУЧНИХ ОБЛАСТИ
ДРУШТВЕНО-ХУМАНИСТИЧКИХ НАУКА

Наставно-научно веће Филозофског факултета у Београду је на својој XVIII редовној седници, 29.03.2012. године – на основу чл. 221. став 1. алинеја 14. и члана 266. Статута Факултета, прихватило Извештај Комисије за докторске студије с предлогом теме за докторску дисертацију: ДИСКУРСИ О ПОРОДИЧНОМ НАСИЉУ И НАРАТИВИ ЖЕНА ЖРТАВА ПАРТНЕРСКОГ НАСИЉА, докторанда Иване Симић.

За ментора је одређена проф. др Гордана Јовановић.

Доставити:

1x Универзитету у Београду
1x Стручном сараднику за
докторске дисертације
1x Шефу Одсека за правне послове
1x Архиви

ПРЕДСЕДНИК ВЕЋА

Проф. др Весна Димитријевић

Факултет <u>Филозофски</u>	УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ Веће научних области друштвено-хуманистичких наука (Назив већа научних области коме се захтев упућује)
04/1-2 бр. 6/2067 (број захтева)	
30.03.2012. (датум)	

ЗАХТЕВ
за давање сагласности на предлог теме
докторске дисертације

Молимо да, сходно члану 46. ст. 5. тач. 3. Статута Универзитета у Београду («Гласник Универзитета», бр. 131/06), дате сагласност на предлог теме докторске дисертације:

Дискурси о породичном насиљу и наративи жена
жртва партнерског насиља
(пун назив предложене теме докторске дисертације)

НАУЧНА психологија
ОБЛАСТ

ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ:

Име, име једног од родитеља и презиме кандидата:

Ивана (Бранко) Симић

Назив и седиште факултета на коме је стекао високо образовање: Филозофски у Нишу

Година 2007. дипломирања:

Назив магистарске тезе кандидата: _____

Назив факултета на коме је магистарска теза одбрањена: _____

Година одбране магистарске тезе:

Обавештавамо вас да Наставно-научно веће је

на седници 29.03.2012. одржаној

размотрило предложену тему и закључило да је тема подобна за израду докторске дисертације.

	ДЕКАН ФАКУЛТЕТА
	<u>Проф. др Весна Димитријевић</u>

Прилог:

1. Предлог теме докторске дисертације са образложењем
2. Акт надлежног тела факултета о подобности теме за израду докторске дисертације

Додатак уз образац 1.

ПОДАЦИ О МЕНТОРУ

за кандидата	ИВАНУ СИМИЋ
--------------	-------------

Име и презиме ментора:	Гордана ЈОВАНОВИЋ
Звање:	ванредни професор

Списак радова који квалификују ментора за вођење докторске дисертације:

1.	Gordana Jovanović: Historizing Epistemology in Psychology, <i>Integrative Psychological and Behavioral Science</i> , 2010, 44, 310-328.
2.	Gordana Jovanović: The Conditions of Possibility of Critical Psychology, <i>Theory and Psychology</i> , 2010, Vol. 20 (4), 569-592.
3.	Gordana Jovanović: Postmoderne Herausforderungen an animal symbolicum. <i>Synthesis philosophica</i> 50, (2/2010), 297 -315
4.	Gordana Jovanović: Toward a social history of qualitative research. <i>History of the Human Sciences</i> , 2011 (April), Vol. 24, No. 2. 1-27
5.	

Заокружити одговарајућу опцију (А, Б, В или Г):

А) У случају менторства дисертације на докторским студијама у групацији техничко-технолошких, природно-математичких и медицинских наука ментор треба да има најмање три рада са SCI, SSCI, AHCI или SCIE листе, као и Math-Net.Ru листе.

Х Б) У случају менторства дисертације на докторским студијама у групацији друштвено-хуманистичких наука ментор треба да има најмање три рада са релевантне листе научних часописа (Релевантна листа научних часописа обухвата SCI, SSCI, AHCI и SCIE листе, као и ERIH листу, листу часописа које је Министарство за науку класификовало као M24 и додатну листу часописа коју ће, на предлог универзитета, донети Национални савет за

високо образовање. Посебно се вреднују и монографије које Министарство науке класификује као M11, M12, M13, M14, M41 и M51.)

В) У случају израде докторске дисертације према ранијим прописима за кандидате који су стекли академски назив магистра наука ментор треба да има пет радова (референци) које га, по оцени Већа научних области, квалификују за ментора односне дисертације.

Г) У случају да у ужој научној области нема квалификованих наставника, приложити одлуку Већа докторских студија о именовању редовног професора за ментора.

ДЕКАН ФАКУЛТЕТА

Датум_16. 3. 2012.

М.П.

Univerzitet u Beogradu
Filozofski fakultet
Odeljenje za psihologiju

DISKURSI O PORODIČNOM NASILJU I NARATIVI ŽENA
ŽRTAVA PARTNERSKOG NASILJA

- Obrazloženje teme doktorske disertacije -

Mentor:
Student:
prof.
Ivana Simić

dr

Gordana

Jovanović

Broj indeksa

4P070045

Beograd, 2011.

UVOD

Nasilje u porodici spada u red najtežih oblika nasilja jer se njegovim ispoljavanjem krše osnovna ljudska prava i slobode članova porodice, kao što je pravo na život, pravo na slobodu i bezbednost, fizički, seksualni i psihički integritet i dostojanstvo. Nasilje u porodici se javlja u više oblika:

nasilje u braku, partnersko nasilje, nasilje prema članovima zajedničkog domaćinstva, nasilje prema deci (Petrušić, Konstantinović Vilić, 2010).

Najrasprostranjeniji oblik porodičnog nasilja je partnersko nasilje u kome su žrtve najčešće žene. Savremeni pristup partnerskom nasilju zasniva se na stavu da nasilje u porodici nije isključivo lični problem i individualna patologija, već društveni problem i socijalna patologija sa dubokim korenima u patrijahalnoj strukturi društva i tradicionalnom rodnom identitetu, koji podrazumeva podređenost žene muškarcu (Petrušić, Konstantinović Vilić, 2010).

Patrijarhat nije rodno neutralan sistem i deluje na taj način što u društvo sistemski uvodi hijerarhičnost i nejednakost, pre svega na liniji pol – rod (Miletić–Stepanović, 2006). U više naučnih radova i istraživanja naučnika različitih teorijskih orijentacija postavlja se pitanje o odnosu patrijarhata i nasilja (Johnson, 1995; Hearn, 1998; Yoshihama, 2005; Miletić–Stepanović, 2006). Može se reći da veza (re)produkcije nasilja nad ženama u porodici i (re)produkcije društvenog sistema nije neposredna i jednostavna, jer sistem svakodnevno proizvodi nasilje nad ženama složenim sistemom medijatora, pri čemu su odnosi među polovima u porodici posebno važni kao deo ukupnih odnosa nejednake moći (Miletić–Stepanović, 2006). Nasilje nad ženama postoji u društvenom kontekstu patrijarhata, u kojem, na globalnom nivou, muškarci imaju veću društvenu moć od žena, i skloni su da je zloupotrebe (Miletić–Stepanović, 2005).

Patrijarhalni kulturni obrasci su takvog karaktera da direktno i simbolički izražavaju i odražavaju autoritet i dominaciju muške grupe nad ženskom. Interiorizacija marginalnosti i inferiornosti žena se ostvaruje učenjem tradicionalne rodne uloge. Istorijski, rodne uloge – socijalno konstruisane uloge žena i muškaraca - uređene su hijerarhijski, gde muškarci imaju moć i dominiraju nad ženama. Ideologija rodnih uloga sastoji se od navodno gotovih istina, prećutkivanih protivurečnosti, „zdravorazumskih“ pretpostavki. Većina ženske dece biva socijalizovana od strane svojih porodica i kulture tako da pomaže u čuvanju mlađe dece, sređivanju kuće, pripremanju hrane (Miletić–Stepanović, 2006). Pored toga, na razvoj shvatanja seksualnosti i ljubavi veliki uticaj ima i romantični narativ koji se prezentuje na najranijem uzrastu, kroz bajke. U dečijim bajkama u kojima princ spasava princezu u nevolji i njih dvoje žive srećno do kraja života, žene su opisane kao pasivne, i kao osobe kojima je potreban muškarac da budu spasene, kompletne i ispunjene. Žene uče da se prilagođavaju muškarcu i da mu udovoljavaju, a muškarci da budu dominantni i posmatraju žene kao inferiorne (Wood, 2001). Žene, „srođene“ sa svojom tradicionalnom ulogom supruge i majke, često ne uviđaju uzroke svog

neadekvatnog položaja koji doživljavaju kao potpuno „prirodan“ ili kao „sudbinu“, uključujući tu i nasilje.

Poslednjih decenija je nasilje u porodici postalo predmet šire društvene rasprave, mnogobrojnih naučnih istraživanja, briga brojnih društvenih i državnih institucija, a naročito nevladinih organizacija koje ističu da je porodično nasilje, u kome su žrtve najčešće žene, jedan od najdrastičnijih oblika kršenja ljudskih prava.

Nasilje prema ženama u braku i u partnerskim odnosima postalo je društveno pitanje (javni problem) posredstvom ženskog pokreta 70-tih godina prošlog veka (Logar, 2004; prema: Ignjatović, 2009). Ženske grupe, organizovane oko pružanja neposredne pomoći žrtvama nasilja bile su nepoverljive prema državi i doživljavale su policiju i pravosudni sistem kao deo patrijarhalnih institucija od kojih se ne može očekivati solidarnost sa ženama (Logar, 2004; prema: Ignjatović, 2009).

Jedna od najvažnijih preporuka Saveta Evrope koja se tiče borbe protiv nasilja nad ženama REC(2002)¹ potvrđuje da nasilje nad ženama predstavlja kršenje ljudskih prava i temeljnih sloboda, da je rezultat nejednakosti moći između muškaraca i žena, da vodi ka ozbiljnoj diskriminaciji ženskog pola unutar društva i porodice, i otežava stvaranje jednakosti, mira i demokratije u Evropi (Ignjatović, 2008).

Deklaracija Ujedinjenih nacija definiše pojam nasilja nad ženama kao svaki akt nasilja baziran na pripadnosti polu koji rezultira, ili je podoban da rezultira u fizičkoj, seksualnoj ili psihološkoj povredi ili patnji žene, uključujući i pretnje takvim radnjama, prinudu ili arbitrarno lišavanje slobode, bez obzira da li se to događa u javnom ili privatnom životu (United Nations, 1993). U tom smislu, pod nasiljem bi trebalo podrazumevati svako ugrožavanje autonomije drugog, odnosno, obuhvatiti čitavu lepezu ponašanja koje ima za cilj i posledicu prisilno preusmeravanje ponašanja druge osobe, ugrožavanje emocionalnog, psihičkog, ekonomskog statusa i fizičkog integriteta drugog bez obzira na sredstva. Lepeza sredstava može ići od implicitne, neiskazane pretnje koja se bazira na mehanizmima koji dejstvuju sa viših nivoa opštosti, globalnog ili grupnog (negativne predrasude i stereotipi), preko verbalnih sredstava i sredstava koja postavljaju ograničenja drugoj osobi, do gole i proste fizičke snage kao sredstva za prisiljavanje (Miletić-Stepanović, 2006).

¹ Preporuka Komiteta ministara zemalja članica Sveta Evrope za zaštitu žena od nasilja

U međunarodnim dokumentima² naglašava se da države imaju ključnu ulogu, a vlade odgovornost, da stvore „klimu nulte tolerancije“ prema nasilju, prihvatanjem određenih mera i uvođenjem sistema zaštite i prevencije. Ipak, do danas su se zadržali snažni otpori i mnogobrojni problemi, a neki od najznačajnijih su: dihotomija liberalnog koncepta (javno-privatno), duboko ukorenjena patrijarhalna kultura i kontrola od strane muškarca, neadekvatne zaštitne strukture, državna politika koja ne odgovara u istoj meri na potrebe svih društvenih grupa, odvojeni režimi odgovornosti (individualni i državni), kulturni relativizam, nedostatak konsenzusa u vezi sa terminologijom, indikatorima i podacima (Etruk, 2007; prema: Ignjatović, 2009).

Pod snažnim pritiskom ženskih pokreta koji su postavili zahteve za radikalno drugačijim pristupom u rešavanju ovog problema, što podrazumeva da se ne tretira kao „unutrašnja stvar porodice“ već kao ozbiljan društveni problem, u mnogim zemljama, uključujući i Srbiju, ovaj oblik nasilja postaje „vidljiv“ i prepoznatljiv. Porodično nasilje je u Srbiji prvi put pravno sankcionisano i inkrimisano u Zakonu o izmenama i dopunama Krivičnog zakona Republike Srbije 2002. godine (član 118a), zatim, 2005. godine u Krivičnom zakoniku, (član 194) i 2005. godine u Porodičnom zakonu (član 197). Pored donošenja zakona koji se odnose na nasilje u porodici, Vlada Republike Srbije je 2011. godine usvojila i Nacionalnu strategiju za sprečavanje i suzbijanje nasilja nad ženama u porodici i u partnerskim odnosima. Sa druge strane, medijsko predstavljanje problema porodičnog nasilja postaje vidljivije i rasprostranjenije nakon što ga je državna regulativa prepoznala kao problem.

Pojava organizacija i udruženja, kao što su SOS telefon za žene i decu žrtve nasilja, savetovališta za pomoć i podršku žrtvama, počela je da otklanja tabu nad problemom nasilja, posebno u odnosu na one njihove vidove koji su najskriveniji od uvida društvene i stručne javnosti.

² Neki od ključnih dokumenata Ujedinjenih nacija: Konvencija o eliminaciji svih oblika diskriminacije žena (Opšta preporuka br. 9), Deklaracija o eliminaciji nasilja nad ženama, Pekinška deklaracija i Platforma za akciju. Dokumenti Saveta Evrope: Deklaracija o politikama za borbu protiv nasilja nad ženama u demokratskoj Evropi, Preporuka 450/2000-Nasilje nad ženama u Evropi, Preporuka 582(2002)- Nasilje nad ženama u porodici, Preporuka REC(2002)5 Komiteta ministara zemalja članica za zaštitu žena od nasilja, Preporuka 68(2004) - Kampanja za borbu protiv nasilja nad ženama u porodici u Evropi (sva dokumenta su objavljena u publikaciji *Nasilje nad ženama - preporuka razvoju*, Autonomni ženski centar, 2006)

Kao institucionalizacija promene svesti i brige za žene žrtve nasilja, u Srbiji se počev od 2000. godine otvaraju prihvatilišta za žene i decu žrtve nasilja, kod nas pod nazivom Sigurne kuće (United Nations, 2006). Ove organizacije su počele sa radom pod uticajem ženskih organizacija koje su prepoznale potrebu žrtava za hitnom zaštitom i negom kada su izložene nasilju. Prihvatilišta (Sigurne kuće) bili su prvi servisi specifično namenjeni ženama koje su zlostavljali njihovi intimni partneri i ostali su primarni resursi za zaštitu žena i dece (Schechter, 1982; Dobash, Dobash, 1979, Ferraro, 1981; prema: Peled, Dekel, 2010). U mnogim slučajevima, prihvatilišta su poslednja nada za zlostavljane žene. Prihvatilišta za žene imaju nekoliko uloga (Krane & Davies, 2007; Epstein, Russell, Silvern, 1988, Peled, Edleson, 1994; prema: Peled, Dekel, 2010). Prvo, ona obezbeđuju ženama i njihovoj deci bazičnu fizičku zaštitu kao trenutno rešenje za preteće i aktuelno nasilje usmereno ka njima. Drugo, pružaju osećaj bezbednosti i podršku da se izbore sa psihičkim problemima koje je izazvalo zlostavljanje. I konačno, prihvatilišta su agenti socijalnih promena jer kroz rad sa žrtvama na njihovom osnaživanju i na edukaciji u pogledu njihovih zakonom garantovanih prava i sloboda, mogu doprineti da žrtve donesu odluku o napustanju nasilnog partnera.

Poslednjih godina svedoci smo aktuelnog ukrštanja, grubo rečeno, dva suprotstavljena diskursa. Jednog starijeg, tradicionalnog, patrijarhalnog koji podržava tradicionalnu podelu rodnih uloga, dominantno ponašanje muškarca, potčinjenost žene, i drugog, novijeg, alternativnog, koji se široko medijski, zakonski i institucionalno proklamuje, a koji ističe jednakost polova, pravo na slobodu, sopstveni izbor, uvažavanje ljudskog dostojanstva, ljudskih prava i sloboda.

Nasilje postoji i održava se ako je u nekom smislu podržano socijalnim diskursima koji oblikuju ponašanje individua i interpretaciju njihovih sopstvenih akcija i akcija drugih ljudi (Cuklanz, 1996, Meyers, 1997, prema: Wood, 2001). Sa druge strane, načini na koje se žrtva bori sa nasilnom situacijom takođe su pod uticajem njenih verovanja i stavova. Nije neuobičajeno da ljudi prihvataju nezdravo ponašanje u svojim intimnim odnosima kao normalno, opšteprihvaćeno, i predstavljaju ga kao privatni problem (Barnett, 2001). Da bi shvatile značenje porodičnog nasilja i opravdale svoje odluke o napuštanju ili ostajanju sa nasilnim partnerom, žrtve se oslanjaju na šire društveno prihvatljive diskurse. Diskurs, kako ga ovde koristimo, može se definisati kao „način konstruisanja značenja koji vrši uticaje i organizuje i naše akcije i naše shvatanje sebe“ (Brigs, Kolbi, str. 472-473; prema: Pešić, 2008).

U mnogim kvalitativnim studijama korišćenjem diskurzivne analize utvrđeno je da postoje diskursi koji doprinose da žrtva ostane sa nasilnim partnerom. Takvi su „romantični“ i „feminini“ diskursi (Boonzaier, 2008; Boonzaier, De La Rey, 2003; Jackson, 2001; Towns, Adams, 2000). Istraživanje koje je sprovedla Bunzeirova u Južnoj Africi (Boonzaier, 2008) ukazuje je da diskurs femininosti koji ženi pripisuje pasivnu, nežnu, brižnu i negujuću ulogu utiče da žene prihvataju soptvenu krivicu za nasilje, preuzimaju odgovornost za probleme nasilnika, poriču ili minimizuju partnerovo nasilno ponašanje. Povezano sa ovim, istraživanja Tauns i Adamsa na Novom Zelandu (Towns, Adams, 2000), i Bunzeirove i De La Rey u Western Cape pokrajini Južne Afrike (Boonzaier, De La Rey, 2003) ukazuju da se neke žene oslanjaju na romantični diskurs, kojim partnerske odnose i nasilne partnere konstruišu na način koji opravdava njihovu odluku da ostanu sa nasilnim partnerom. Žene koje se oslanjaju na ovakve diskurse, konstruišu partnerske odnose kao nešto što zahteva savršenu ljubav - ljubav koja za neke žene uključuje davanje svega što bi partnera učinilo srećnim i ljubav koja ima moć da transformiše voljenu osobu. Zadaci žena u romantičnom diskursu su da posredstvom ljubavi i nežnosti omekšaju tvrdoću, nezainteresovanost ili čak emocionalnu okrutnost muškaraca (Jackson, 1993, prema: Jackson, 2001). Tako, žrtva može ostati sa nasilnim partnerom, nadajući se da će ga njena ljubav promeniti (Jackson, 2001). Drugi problematični aspekt romantičnog diskursa je zavisnost koju izaziva, u smislu da je za ženu bolje imati nasilnog partnera nego uopšte nemati partnera, što upućuje na afirmaciju ženinog identiteta kroz neophodnost da se bude u vezi ili bude voljena od strane partnera (Jackson, 2001). Romantični diskurs pojačava fuziju ljubavi i nasilja. Dominacija i nasilno ponašanje se opisuju kao izražavanje muškarčeve želje i ljubavi (Jackson, 2001). Romantični diskurs takođe omogućuje onima koji se pozivaju na njega da konstruišu muškarce kao bića sa dvostrukim identitetom, kao u bajkama „zver/princ“, gde gruba maskulinitet skriva muškarčevu nežnu stranu.

Žene žrtve nasilja se oslanjaju na ove diskurse kada daju obrazloženja za ulazak u vezu, oslanjaju se na njih kada pokušavaju da razdvoje nasilno ponašanje svojih partnera od njihove „prave“ prirode, kada navode razloge za ostajanje sa nasilnim partnerom, i u opisivanju sebe kao neuspešne da pruže dovoljno ljubavi i otkriju partnerovu „istinsku“ prirodu (Boonzaier, 2008; Boonzaier, De la Rey, 2003; Jackson, 2001; Towns, Adams, 2000, Wood, 2001).

Pored pomenutih studija koje ukazuju na postojanje diskursa koji podstiču i opravdavaju ostajanja sa nasilnim partnerom, ima i studija koje pokazuju da neki diskursi mogu pomoći da žene koje su preživele nasilje napuste nasilne partnere. Jedna od takvih studija je studija sprovedena u Engleskoj. U ovoj studiji Bejli je ukazao (Baly, 2010) na postojanje diskursa koji omogućuju ženama da konstruišu idealne partnerske odnose kao odnose koji se zasnivaju na jednakosti i uvažavanju sopstvenih potreba. Važni elementi ovih diskursa su isticanje samopouzdanja i preuzimanja odgovornosti za sopstvene akcije i sopstvene potrebe. Korišćenjem ovih diskursa žrtve opisuju partnera kao da je nasilno ponašanje deo njegovog bića, a ne kao osobu sa dvostrukim identitetom; one definišu željene odnose kao odnose gde obe strane doprinose jednako, preuzimaju odgovornost za roditeljstvo i imaju uzajamno poverenje, i naglašavaju individualnu kontrolu i samopouzdanje. U celini, ovi diskursi ističu važnost samopouzdanja i preuzimanja odgovornosti za sopstvene akcije i potrebe (Baly, 2010). Takođe, oni nude ženama priliku da konstruišu svoju situaciju na način koji ih ne zadržava u nasilnom odnosu. Diskursi o samopouzdanju i odgovornosti omogućuju individuama da uspostave osećaj lične agensnosti u situacijama nasilja (Baly, 2010).

Prema mišljenju zagovornika socijalnog konstrukcionizma, identitet se izgrađuje na osnovu diskursa raspoloživih u određenoj kulturi na koje se ljudi oslanjaju u komunikaciji sa drugima. Identitet nastaje preplitanjem mnogobrojnih različitih diskursa (diskurs klasne pripadnosti, etniciteta, roda..). Svako od nas raspolaže mnoštvom diskursa koji neprestano deluju konstruišući i proizvodeći naše identitete (Ber, 2001). Identitet se može rekonceptualizovati kao višestrukost različitih, i često promenljivih, subjekt pozicija (Walkerdine, 1993; prema: Malson, 2005). Diskursi obezbeđuju različite pozicije za individue koje se mogu menjati osporavanjem ili privilegovanjem određenih interpretacija. Zato što smo često nesvesni diskursa koji utiču na nas, možemo takođe biti nesvesni da smo postavljeni u određenu poziciju takvim diskursima (Towns, Adams, 2000). Pozicioniranost žena u njihovim narativima je promenljiva i kontradiktorna, pre nego uniformna i konzistentna. Određena pozicioniranost uticaće na konstituciju njihove subjektivnosti (Edley, Wetherell, 1999, prema: Jackson, 2001).

U istraživanju koje je sprovedla Bunzeirova (Boonzaier, 2008), konstrukcije subjekt pozicija žena koje su pretrpele nasilje bile su višeznačne. U skladu sa tradicionalnim shvatanjem ženskosti, žene su konstruisale sebe kao pasivne, bespomoćne, osobe kojima je potrebna

zaštita, objekte nad kojima njihovi partneri prazne svoje nasilne sklonosti. Žene, uglavnom na početku nasilja, vide sebe u „poziciji ranjenog“ (Hyden, 2005, prema: Boonzaier, 2008) ili kao „čistu žrtvu“, i opisuju sebe kao pasivne i bespomoćne u odgovoru na partnerovo nasilje. Za mnoge žene, „prihvatljive“ forme identiteta uključivale su prisvajanje „femininih“ narativa - biti pasivna, prihvatiti krivicu i poricati ili ne pridavati značaja nasilju. Narativi žrtava o partnerskim odnosima bili su prošarani diskursima ljubavi i romanse (Boonzaier, 2008; Jackson, 2001; Towns, Adams, 2000) koji propisuju određene feminine uloge za žene i maskuline uloge za muškarce. Redi je bio feminini diskurs kojim žene predstavljaju sebe kao jake, sposobne, nezavisne, i kao „survajverke“ pre nego žrtve nasilja. Studija pokazuje da usvajanje tradicionalne femininosti, vremenom postaje nestabilno, kontradiktorno i delimično, i žene (čak i one koje su marginalizovane na različite načine) vode borbu da pozicioniraju sebe u drugačiju „femininu“ subjektivnost (Macdonald, 1995, Walkerdine, 1997; prema: Boonzaier, 2008). Narativi žena osvetljavaju momente identiteta u kojima žene fluktuiraju između investiranja u identitete koji su konzistentni sa širim socijalnim diskursima „zlostavljanih žena“ i identiteta koji se odupiru ovim skriptima. Investiranost u određenu formu identiteta ima određenu funkciju za ženu naratora i postavlja pitanje o kompleksnoj međuzavisnosti između agensnosti, odgovornosti i moći u njenom životu (Boonzaier, 2008).

U ovom istraživanju bavićemo se analizom značenja porodičnog nasilja koje se konstruiše u pravnom i medijskom diskursu i ličnim narativima žena žrtava nasilja. Pored toga, želimo da istražimo diskurzivno konstruisanje obrazloženja napuštanja ili ostajanja sa nasilnim partnerom iz ugla gledanja samih žrtava nasilja, korisnica usluga Sigurne kuće, i pružalaca pomoći iz Sigurne kuće. Poseban predmet istraživanja odnosiće se na ispitivanje subjektivne pozicioniranosti žena žrtava partnerskog nasilja.

Teorijski okvir pogodan za predmet ovog istraživanja je socijalni konstrukcionizam, Fukoovo shvatanje odnosa znanja, moći i subjekta i feministička psihologija. I predmet istraživanja i najširi teorijski okvir podrazumevaju kvalitativnu metodologiju, a kao specifične kvalitativne metode koristiće se diskurzivna analiza, narativna analiza i analiza sadržaja.

Po socijalnom konstrukcionizmu, načini na koje obično poimamo svet, kategorije i pojmovi koje koristimo, istorijski i kulturno su specifični i zavise od određenog istorijskog i sociokulturnog konteksta. Njih konstruišu ljudi u procesu socijalne interakcije i društvene komunikacije. Postoje mnogobrojne „socijalne konstrukcije“ realnosti i one podržavaju neke

obrasce društvenog delovanja i ponašanja, dok druge isključuju (Halmi, 2003; Ber, 2001). Na određenje realnosti utiču naša verovanja, a važnu ulogu u njihovom nastanku imaju društveni procesi (Liebrucks, 2001). Socijalni konstrukcionisti se bave istraživanjem načina na koji razumevanje sveta, društvenih i političkih procesa utiče na to kako će ljudi definisati svet i objasniti događaje (Gergen, 1985, 2009). Određeni obrasci ponašanja i psihičkog funkcionisanja biće oblikovani diskurzivnim sredstvima, dok će geneza diskurzivnih sredstava zavisiti od socijalnih interakcija (Liebrucks, 2001).

Fuko definiše diskurs kao praksu koja formira objekt o kome govori (Fuko, 1998). Za Fukoa, diskurs nije medijum koji samo odražava neku realnost, već diskurs (i diskurzivne prakse) konstituišu svoje objekte. Diskurs pronalazi način da ograniči domen nekog objekta, definiše šta će biti rečeno o njemu, daje mu status - i samim tim čini ga manifestnim (Fuko, 1998). Diskursi kao društvene prakse imaju moćne, „realne“ efekte. Oni regulišu i normalizuju ponašanje i aktivnosti ljudi, definišu šta je normalno, a šta nije u različitim društvenim okruženjima i za različite grupe ljudi, legitimišu određene prakse, određene forme autoriteta, konstituišu određene „istine“ o „realnosti“ i pozicioniraju i konstituišu subjekte na određene načine. Međutim, ove „istine“ nisu apsolutne već se istorijski produkuju u određenim uslovima (Walkerdine, 1986; prema: Malson, 2005). Fukoovo razumevanje diskursa ukazuje da postoje višestruke verzije događaja koje su dostupne kroz jezik. Po Fukou, istina, moć i znanje uzajamno deluju u stvaranju diskursa (Fuko, 1994). Postoje mnogi suprostavljeni diskursi u isto vreme (Mills, 1997). Diskursi se razlikuju u pogledu moći i autoriteta. Dominantni diskursi izgledaju „prirodno“ i zdravorazumski. Ovi diskursi podržavaju i ovekovečuju postojeće odnose moći i imaju tendenciju da konstituišu subjektivnost velikog broja ljudi (Gavey, 1989). Za Fukoa, diskursi i moć su uvek povezani. Konstituišući oblast znanja, diskursi isključuju druge istine (Fuko, 1998). Moć i znanje su nerazmrsivo povezani; moć i znanje direktno ukazuju jedno na drugo; ne postoje odnosi moći bez oblikovanja oblasti znanja, niti ima znanja koje ne konstituiše u isto vreme odnose moći (Fuko, 1997). Moć funkcioniše kroz diskurs (i diskurzivne prakse). Poststrukturalistički pojam moći razlikuje se od tradicionalnog pojma moći kao suverene moći, fiksiranog poseda. Fuko posmatra moć ne kao nešto što je nametnuto ili posedovano, već kao mrežu relacija koje cirkulišu kroz društvo (Mills, 2003). Fuko ne daje prednost ni jednoj strani u relacijama moći, već teži da opiše interakciju institucija i individua bez podrazumevanja primarnosti nekog od njih (Mills, 2003). Diskursi upravljaju i disciplinuju tako što konstituišu oblasti znanja, ustanovljavaju

istine, konstituišu subjektivnost na određene načine, pozicionirajući ljude u diskursima i potčinjavajući ih normalizujućim procenama (Fuko, 1978, 1997). Mada, neravnomerno raspoređena, moć je svuda (Fuko, 1978).

U pristupu problemu porodičnog nasilja dragoceni teorijski oslonac pruža i feministička psihologija žena. Prema Megi Hum, različite feminističke teorije u osnovi imaju sledeće pretpostavke: da je rod socijalna konstrukcija koja ženama dodeljuje podređenu ulogu; da patrijarhat (muška dominacija društvenim institucijama) oblikuje ove konstrukcije; i da iskustvena znanja žena mogu najviše pomoći u stvaranju neseksističkog društva (Humm, 1996). Feministkinje kritički preispituju pretpostavke o rodu koje se uzimaju "zdravo za gotovo". One smatraju da su socijalni identiteti individua duboko pod uticajem njihovih sopstvenih verovanja i iskustava o rodu (Shields, 2008). Zato, da bismo razumeli zašto se ljudi ponašaju na određeni način, moramo se udaljiti od teorija o kauzalnoj prirodi unutrašnje dinamike i posmatrati socijalni kontekst u kome individue žive. Ukoliko želimo da objasnimo ponašanje žena, moramo razumeti društvene uslove u kojima žene žive i društvena očekivanja vezana za žene (Weisstein, 1968). Zato je potrebno da se pažnja usmeri na subjektivne doživljaje žena (Wallston, 1981), takođe je potrebno da se istražuju namere i subjektivna značenja (Wittig, 1985), i da se svaka individua posmatra kao primarni interpretator svog doživljaja (Crawford, Marecek, 1989). Interpretacije istraživača posmatraju se samo kao jedna od mogućih konstrukcija ili interpretacija ponašanja (Wittig, 1985).

Zauzimanje stanovišta da ne postoji jedna objektivna „istina“ porodičnog nasilja, već različiti načini razumevanja ili diskursi nasilja, podrazumeva da različite konstrukcije porodičnog nasilja različito vide „problem“, kao i da izražavaju različite vrednosti i verovanja.

Dok se pravni diskurs karakteriše jezikom koji je često arhaičan, formalan, bezličan, sveobuhvatan ili nejasan (Tiermsa, 2008), u medijskom diskursu prilikom predstavljanja tema, događaja, postoji tendencija fiksiranja „preferiranog“ značenja i određene „verzije“ događaja (Isanović, 2007). U odnosu na pravni i medijski diskurs, lični narativi su najviše emocionalno obojeni. To opravdava uključivanje različitih diskursa u analizu i očekivanja da će u različitim diskursima problem porodičnog nasilja biti različito prezentovan.

Analizirajući diskurzivne konstrukcije porodičnog nasilja u zakonima, štampanim medijima i iskazima samih žrtava, namera nam je da razumemo kako je „problem“ porodičnog nasilja opisan i reprezentovan, i da analiziramo potencijalne implikacije takvih konstrukcija i na simboličkom i

na praktičnom nivou. Takođe, namjera nam je da razumemo koji aspekti porodičnog nasilja takvih konstrukcija ostaju neprepoznati i nevidljivi.

Načini na koje se nasilje konceptualizije i definiše određuje i šta će biti vidljivo, i prepoznato kao nasilje, i šta će biti i neće biti urađeno kroz politiku³ i praksu (Itzin, 2000; prema: Murray, Powell, 2009). Zato će definisanje porodičnog nasilja u zakonima imati naročitu važnost. U Fukoovom smislu, oni koji pišu zakone kontrolišu produkciju diskursa i na taj način stvaraju određenu „istinu”, dok isključuju druge potencijalne istine. Zato nam je namjera da istražimo da li su neki aspekti porodičnog nasilja naglašeniji u zakonu u odnosu na druge, što bi indirektno uticalo i na oblikovanje samog problema (fenomena) porodičnog nasilja.

Sa druge strane, medijsko predstavljanje problema porodičnog nasilja postaje intenzivnije nakon što je on kao problem prepoznat od strane državne regulative. Analizom medijskih diskurzivnih konstrukcija povezanih sa porodičnim nasiljem pokušaćemo da sagledamo na koji način se ovaj problem prezentuje u javnosti, i da li se nekim aspektima porodičnog nasilja pridaje veća pažnja, ko se medijski prezentuje kao žrtva, a ko kao nasilnik. Analizom će biti obuhvaćeni medijski članci o porodičnom nasilju objavljeni u dnevnim novinama Blic⁴ i Politika⁵, za godine 2003, 2007, 2011. Izabrana je 2003. godina zato što je to godina nakon stupanja na snagu Zakona o izmenama i dopunama Krivičnog zakona Republike Srbije u kome je prvi put članom 118a inkrimisano porodično nasilje, a 2007. godina kao jedna od godina nakon stupanja na snagu Porodičnog zakona i Krivičnog zakonika u kojima se članovi 197(u Porodičnom zakonu) i 194 (u Krivičnom zakoniku) odnose na nasilje u porodici. Najzad, izabrana je 2011. godina jer je tada usvojena je i Nacionalna strategija za sprečavanje i suzbijanje nasilja nad ženama u porodici i u partnerskim odnosima, i zbog aktuelnosti, da bismo pratili najsvežija medijska predstavljanja porodičnog nasilja. Namjera nam je da pratimo genealogiju predstavljanja problema porodičnog nasilja, da li se medijsko predstavljanje porodičnog nasilja menjalo tokom godina, i da li se

³ Pod politikom ovde podrazumevamo skup postupaka, mera, strategija koje se na državnom nivou preduzimaju i cilju eliminacije i sankcionisanja nasilja u porodici

⁴ Izabrana je dnevna novina Blic s obzirom da je po podacima Cesida, ova dnevna novina najčitanija u Srbiji. Podaci objavljeni 8.04.2010. na sajtu <http://www.advertiser-serbia.com/SearchVesti.aspx?psid=271>

⁵ Izabrana je dnevna novina Politika, zato što je to dnevna novina u Srbiji sa najdužom tradicijom izlaženja, od 25. januara 1904. godine. Od tog dana Politika izlazi svakodnevno, osim prekida u Prvom i Drugom svetskom ratu. Zbog tradicije izlaženja duže od jednog veka možemo je smatrati ozbiljnom i relevantnom dnevnim novinom. Podaci dostupni na sajtu [http://sh.wikipedia.org/wiki/Politika_\(novine\)](http://sh.wikipedia.org/wiki/Politika_(novine))

povećavao ili smanjivao broj novinskih članaka koji su pisali o tome. U tu svrhu, biće urađena i kvalitativna analiza sadržaja članaka o porodičnom nasilju koja podrazumeva kodiranje tekstova u odnosu na žanrove članaka povezanih sa porodičnim nasiljem (na primer: promocija zakona, kritika zakona, slučajevi nasilja, antinasilna kampanja), što bi sve zajedno doprinelo razumevanju medijskog predstavljanja porodičnog nasilja i nastalih promena nakon prepoznavanja ovog problema od strane državne regulative.

Analiza narativa žena žrtava nasilja ukazala bi na njihovo razumevanje porodičnog nasilja, asimilovanje „novih“ diskursa povezanih sa porodičnim nasiljem, njihov doživljaj značajnosti zakona o porodičnom nasilju i medijskog predstavljanja porodičnog nasilja. Takođe, želimo da istražimo kako žrtve razumeju promene u zakonskoj regulativi i medijskom predstavljanju ovog problema i da li postojanje zakona o nasilju u porodici vide kao resurs koji pozitivno utiče na njihovu odluku o napuštanju nasilnog partnera. Razumevanje značenja porodičnog nasilja, upoznatost sa zakonskom regulativom, pravima koja su im zakonom garantovana, vrstama pomoći koje im pružaju državne institucije i nevladine organizacije, može uticati na odluku žrtve o napuštanju nasilnog partnera ili ostajanju sa partnerom koji se ponaša „kao i većina muškaraca“.

PREDMET ISTRAŽIVANJA

U širokom problemskom području porodičnog nasilja predmet ovog istraživanja je nasilje nad ženama u partnerskim odnosima.

Prvi istraživački zadatak u ovom radu jeste mapiranje diskurzivnih konstrukcija porodičnog nasilja u zakonima Republike Srbije i štampanim medijima i narativnih konstrukcija porodičnog nasilja sadržanih u iskazima žrtava nasilja, i utvrđivanje njihovih odnosa preklapanja i razlikovanja.

Drugi istraživački zadatak odnosi se na identifikovanje širih kulturnih diskursa na koje se žrtve nasilja, korisnice usluga Sigurne kuće, pozivaju prilikom narativnog konstruisanja obrazloženja za napuštanje ili ostajanje sa nasilnim partnerom. U okviru ovog zadatka posebna analiza biće usmerena na identifikovanje identiteta (subjekt pozicija) koje žene zauzimaju, a koji su povezani sa određenim diskursima. Pored toga istraživaćemo i diskurzivne konstrukcije obrazloženja za napuštanje ili ostajanje sa nasilnim partnerom iz ugla gledanja pružalaca pomoći iz Sigurne kuće i pokušaćemo da utvrdimo da li ima preklapanja sa diskurzivnim konstrukcijama žrtava nasilja.

CILJEVI ISTRAŽIVANJA

1. Analiza diskurzivnih konstrukcija porodičnog nasilja u Zakonu o izmenama i dopunama Krivičnog zakona (član 118a), Porodičnom zakonu (član 197), Krivičnom zakoniku Republike Srbije (član 194) i Nacionalnoj strategiji za sprečavanje i suzbijanje nasilja nad ženama u porodici i u partnerskim odnosima;
2. Analiza diskurzivnih konstrukcija porodičnog nasilja u izabranim štampanim medijima;
3. Analiza sadržaja članaka o porodičnom nasilju u izabranim štampanim medijima;
4. Analiza diskurzivnih konstrukcija porodičnog nasilja sadržanih u iskazima žrtava nasilja;
5. Ispitati kakav je odnos između diskurzivnih konstrukcija porodičnog nasilja žrtava nasilja i diskurzivnih konstrukcija porodičnog nasilja u pravnom i medijskom diskursu, da li ima preklapanja ili komplementarnosti između njih;
6. Analiza diskurzivnih konstrukcija izbora napuštanja ili ostajanja sa nasilnim partnerom iz ugla gledanja žrtava nasilja;
7. Analiza subjektivne pozicioniranosti žrtava koje ostaju sa nasilnim partnerom ili ga napuštaju;
8. Analiza diskurzivnih konstrukcija izbora napuštanja ili ostajanja sa nasilnim partnerom iz ugla gledanja pružalaca pomoći iz Sigurne kuće;
9. Ispitati kakav je odnos između diskurzivnih konstrukcija izbora napuštanja ili ostajanja sa nasilnim partnerom žrtava nasilja i pružalaca pomoći iz Sigurne kuće, da li ima preklapanja ili komplementarnosti između njih.

OSNOVNE HIPOTEZE

Istraživanje podrazumeva primenu kvalitativne metodologije čije su karakteristike induktivni način saznavanja i istraživanja problema, postupno razvijanje interpretacija, provera interpretacija sa subjektima u istraživanju. Na osnovu postojeće literature možemo formulisati nekoliko pretpostavki:

- da će se diskurzivne konstrukcije porodičnog nasilja u zakonima, novinskim člancima i iskazima žrtava nasilja u nekim aspektima

- razlikovati, i da će samim tim fenomen porodičnog nasilja biti donekle različito predstavljen;
- da će narativi žena koje su odlučile da napuste nasilnog partnera sadržavati iskaze o samopouzdanju, odgovornosti, slobodi, ličnim pravima, a da će žene sebe opisivati kao jake, hrabre, samostalne, “survajverke”;
 - da će narativi žena koje se dvoume oko povratka nasilnom partneru ili su odlučile da se po napuštanju Sigurne kuće vrate partneru sadržavati iskaze o romantičnoj ljubavi, tradicionalnim shvatanjima ženinih uloga, a da će žene sebe opisivati kao slabe, ranjive, povređene, žrtve;
 - da će analiza zakona koji se odnose na porodično nasilje i Nacionalne strategije za sprečavanje i suzbijanje nasilja nad ženama u porodici i u partnerskim odnosima (sankcionisano u periodu od 2002. kada je i prvi put inkrimisano, do 2011. kada je usvojena Nacionalna strategija) pokazati kako se značenje porodičnog nasilja menjalo tokom vremena, a samim tim i oblikovanje samog fenomena;
 - da će analiza štampanih medija (i diskurzivna analiza i kvalitativna analiza sadržaja) ukazati da se u štampanim medijima prezentuje manji broj oblika nasilnog ponašanja u porodici, u odnosu na oblike koji su prepoznati u zakonima, te da se samim tim prezentuje i suženija slika značenja porodičnog nasilja.

METODOLOŠKI OKVIR ISTRAŽIVANJA

Određenje kvalitativnog pristupa u istraživanju

Kvalitativni pristup proučava pojave u njihovom prirodnom okruženju, nastojeći da ih razume u odnosu na značenja koja im pridaju sami učesnici ispitivanja. Kvalitativnim metodama se nastoji istražiti kako učesnici tumače, pridaju značenje događajima, a ne kakvi događaji uistinu, odnosno, sami po sebi jesu (Denzin, Lincoln, 1998). U tom smislu, analiza jezika i upotrebe jezika ima naročitu važnost.

Principi kvalitativne metodologije zahtevaju drugačiji odnos prema subjektima u istraživanju u odnosu na laboratorijska istraživanja – uvažavanje prirodnog konteksta, uključivanje širokih interpretativnih kompetencija subjekata, priznavanje subjektima pravo na znanje o cilju istraživanja, provera interpretacija kod subjekata, obaveza istraživača na samopreispitivanje (Jovanović, 2008). Kvalitativno istraživanje podrazumeva upotrebu različitih istraživačkih metoda koje se temelje na analizi tekstualne građe nastale na osnovu ličnih iskustava, životnih priča,

pojedinačnih ili grupnih intervju a i svih drugih dokumentata čija bi analiza doprinela razumevanju istraživane pojave (Willig, 2001). Takodje, kvalitativna metodologija podrazumeva upotrebu različitih izvora podataka o jednom predmetu istraživanja, što je u funkciji validacije dobijenih rezultata o istraživanom problemu. U cilju validacije interpretacija koje pravi istraživač, u kvalitativnim istraživanjima je poželjno verodostojnost interpretacija proveriti sa subjektima na koje se date interpretacije i odnose.

Uzorak pogodan za analizu diskurzivnih konstrukcija porodičnog nasilja u pravnom diskursu:

- Zakon o izmenama i dopunama Krivičnog zakona Republike Srbije, donet 2002. godine, član 118a;
- Krivični zakonik Republike Srbije, donet 2005. godine, član 194;
- Porodični zakon Republike Srbije, donet 2005. godine, član 197;
- Nacionalna strategija za sprečavanje i suzbijanje nasilja nad ženama u porodici i u partnerskim odnosima, usvojena 2011. godine.

Uzorak pogodan za analizu diskurzivnih konstrukcija porodičnog nasilja u medijskom diskursu i kvalitativnu analizu sadržaja novinskih članaka o porodičnom nasilju:

- Novinski članci o porodičnom nasilju sadržani u dnevnim novinama Blic i Politika za godine 2003, 2007, 2011.

Kriterijumi za izbor članaka koji će biti obuhvaćeni analizom:

- Analizom će biti obuhvaćeni oni novinski članci koji problem porodičnog nasilja (njegove različite aspekte) tretiraju kao primarnu temu
- Analizom neće biti obuhvaćeni noviski članci u kojima se problem porodičnog nasilja uzgred pominje

Uzorak pogodan za analizu narativnih konstrukcija porodičnog nasilja i obrazloženja za napuštanje ili ostajanje sa nasilnim partnerom

Jedan deo uzorka u istraživanju činile bi žene žrtve porodičnog nasilja, korisnice usluga Sigurne kuće u jednom velikom gradu. Demografski podaci bi bili evidentirani, ali ne u cilju ujednačavanja

karakteristika ispitanica, već u cilju razumevanja njihove različitosti i individualnih priča. Što se konačne veličine uzorka tiče, njega bi određivao kriterijum saturacije podataka (v. Principe teorijskog uzorkovanja u Strauss, Corbin, 1998, str. 201-217), a orijentaciono broj ispitanica bio bi petnaest. Kao odgovarajući uzorak za ovo istraživanje izabrane su žrtve nasilja smeštene u Sigurnoj kući jer žrtve tokom boravka u Sigurnoj kući prolaze kroz program osnaživanja, edukacije u pogledu ozbiljnosti situacije u kojoj se nalaze, upoznaju se sa mogućnostima koje imaju, pravima koja su im zakonom garantovana. Pretpostavka je da će to uticati na njihovu odluku o napuštanju nasilnog partnera.

Drugi deo uzorka činili bi pružaoci pomoći iz iste Sigurne kuće u kojoj su smeštene ispitanice.

Tehnika prikupljanja podataka

Za prikupljanje podataka koristio bi se polustrukturisani intervju. Intervju bi bio vođen sa žrtvama nasilja, korisnicama usluga Sigurne kuće, i pružaocima pomoći u Sigurnoj kući.

Pre početka glavne studije sa žrtvama partnerskog nasilja, biće urađena pilot studija. Pilot studija bi podrazumevala vođenje intervju sa tri korisnice usluga Sigurne kuće i doprinela bi jasnijem koncipiranju mogućih pitanja i proveru relevantnosti tema koje bi trebalo obuhvatiti za ostvarivanje postavljenih ciljeva.

Sadržaj, broj i vremenski raspored intervju sa žrtvama partnerskog nasilja

Sa svakom ispitanicom, žrtvom partnerskog nasilja, bila bi vođena tri intervju.

Cilj prvog intervju bio bi uspostavljanje kontakta sa ispitanicom, obezbeđivanje motivacije za učestvovanje, usaglašavanje praktičnih detalja u vezi sa budućim intervjuom (mesto i vreme), prikupljanje nekih osnovnih informacija i potpisivanje ugovora o poverljivosti podataka. Pored toga, na prvom intervjuu ispitanice bi bile upoznate sa osnovnim temama o kojima bi se razgovaralo u narednom intervjuu kako bi mobilisale svoja ranija iskustva. Vreme trajanja prvog intervju bilo bi oko 30-45 minuta.

Cilj drugog intervju bio bi eksplorisanje sledećih tema:

- Pitanja koja bi se odnosila na osnovne demografske podatke i razgovor o vrednostima i porukama koje su bile isticane u njihovim primarnim porodicama, sa posebnim osvrtom na savete za idealni brak, vlastita razmišljanja o idealnom braku i partneru;
 - Početak romantične veze, upoznavanje, najlepši trenuci u vreme zabavljanja, simpatični gestovi partnera, doživljaj partnera, osećanja prema partneru u tom periodu života, osećanja ličnog zadovoljstva ili nezadovoljstva;
 - Prvi nasilni akt partnera, doživljaj i značenje koje je pripisano nasilnom aktu, osećanja prema partneru, sopstvena osećanja i ponašanje, razmišljanja o razlozima koji su izazvali nasilje, nalaženje opravdanja za nasilni akt, saopštavanje ili poveravanje najbližima o doživljenom nasilju, reakcije i saveti drugih, razmišljanja i obraćanje nadležnim institucijama;
 - Najteži nasilni akt, doživljaj i značenje koje je pripisano nasilnom aktu, osećanja prema partneru, sopstvena osećanja i ponašanje, razmišljanja o razlozima koji su izazvali nasilje, nalaženje opravdanja za nasilni akt, govorenje ili negovorenje najbližima o doživljenom nasilju, reakcije i saveti drugih, razmišljanja i obraćanje nadležnim institucijama;
 - Periodi bez nasilja – ponašanje partnera, osećanja prema partneru, doživljaj partnera, sopstvena osećanja i ponašanje, razmišljanja o budućnosti;
 - Zakoni o nasilju u porodici – upoznatost sa postojanjem zakona o nasilju u porodici, korisnost propisanih zakona, promene u njihovim životima nakon donošenja zakona;
 - Štampani mediji – doživljaj medijskog prezentovanja nasilja u porodici, korisnost i značenje informacija na koje u medijima nailaze o nasilju u porodici;
 - Iskustvo sa institucijama nadležnim za zaštitu od nasilja u porodici – procena korisnosti usluga koje pružaju Centar za socijalni rad, Policija, pravosudni organi, nevladine organizacije;
 - Sigurna kuća – šta je navelo da potraži pomoć, da li je oklevala u tome, procena korisnosti boravka u Sigurnoj kući, edukacija i programa osnaživanja kroz koje prolaze tokom boravka, aktuelna razmišljanja u pogledu napuštanja partnera ili vraćanja partneru, razlozi koji se navode za donetu odluku;
 - Doživljaj porodičnog nasilja - koje aspekte porodičnog nasilja ističu, šta smatraju ozbiljnim nasiljem, a šta manje ozbiljnim, kom aspektu pridaju veći značaj, a koji aspekt ne prepoznaju (npr. psihicko, finansijsko, seksualno..)
- Predviđeno vreme trajanja drugog intervjua je 90-120 minuta.

Eksplorisanje navedenih tema ima za cilj ostvarivanje sledećih ciljeva u

istraživanju:

- Analiza diskurzivnih konstrukcija porodičnog nasilja sadržanih u iskazima žrtava nasilja;
- Analiza diskurzivnih konstrukcija izbora napuštanja ili ostajanja sa nasilnim partnerom iz ugla gledanja žrtava nasilja;
- Analiza subjektivne pozicioniranosti žrtava koje ostaju sa nasilnim partnerom ili ga napuštaju.

Cilj trećeg intervjua je validacija sprovedene analize, ispitanicama se daje prilika da prokomentarišu svoje opise i opise istraživača (v. Refleksivnost, u Ber, 2001, str. 230-231)

Sadržaj, broj i vremenski raspored intervjua sa pružaocima pomoći u Sigurnoj kući

Sa pružaocima pomoći u Sigurnoj kući bio bi vođen jedan intervju u trajanju do 60 minuta.

Cilj vođenja intervjua sa pružaocima pomoći je identifikovanje diskurzivnih konstrukcija žrtvinih obrazloženja napuštanja ili ostajanja sa nasilnim partnerom iz njihovog ugla. Istovremeno, analiza diskurzivnih konstrukcija pružalaca pomoći imala bi i funkciju validacije diskursa i diskurzivnih konstrukcija identifikovanih u iskazima žrtava nasilja, po principu Trijagulacije podataka koji se odnosi na dobijanje podataka o istom problemu istraživanja korišćenjem različitih izvora (v. Trijagulacija podataka, u Mason, 1996. str. 148).

Eksplorisane teme sa pružaocima pomoći bile bi slične kao sa žrtvama nasilja:

Razlozi koje žrtve nasilja navode za ostajanje ili napuštanje nasilnog partnera; njihov doživljaj žrtava nasilja, njihovih karakteristika pre i posle boravka u Sigurnoj kući; specifični doprinos borakva žena u Sigurnoj kući; ciljevi Sigurne kuće; informisanost javnosti o problemu nasilja nad ženama; zakoni o nasilju u porodici, njihova korisnost; upoznatost žrtava nasilja sa njihovim pravima, informisanost o postojanju zakona; procena međuinstitucionalne saradnje u zaštiti od nasilja u porodici.

Eksplorisane navedenih tema je u funkciji ostvarivanja sledećeg cilja u istraživanju:

- Analiza diskurzivnih konstrukcija izbora napuštanja ili ostajanja sa nasilnim partnerom iz ugla gledanja pružalaca pomoći iz Sigurne kuće

Nakon vođenja intervjua i sa žrtvama partnerskog nasilja i sa pružaocima pomoći iz Sigurne kuće moguće je ostvariti sledeći cilj:

- Ispitati kakav je odnos između diskurzivnih konstrukcija izbora napuštanja ili ostajanja sa nasilnim partnerom žrtava nasilja i pružalaca pomoći iz Sigurne kuće, da li ima preklapanja ili komplementarnosti između njih.

Preliminarni plan analize podataka

Diskurzivna analiza će se primeniti u analizi zakona o porodičnom nasilju i u analizi članaka u štampanim medijima, a narativna analiza u analizi iskaza žrtava nasilja i pružalaca pomoći.

Koraci u sprovođenju diskurzivne i narativne analize:

1. korak - Diskurzivne konstrukcije: U prvom koraku analiza uključuje identifikovanje različitih načina na koje je diskurzivni objekt konstruisan u tekstu.
2. korak – Diskursi: Kada smo identifikovali sve delove teksta koji doprinose konstrukciji diskurzivnog objekta, fokusiramo se na razlike između konstrukcija. Drugi korak ima za cilj da locira različite diskurzivne konstrukcije objekta u šire diskurse.
3. korak - Akciona orijentacija: Razumevanje šta su različite konstrukcije diskurzivnog objekta sposobne da postignu u tekstu, na primer: da pripišu odgovornost, da oslobode odgovornosti, da opravdaju ostajanje sa nasilnim partnerom.
4. korak - Pozicioniranje: Diskursi konstruišu subjekte kao i objekte i, kao rezultat, čine dostupnim pozicije u mreži značenja koje govornici mogu da zauzmu. Subjekt pozicija u diskursu je lokacija u strukturi prava i dužnosti za osobu koja se nalazi u datoj poziciji.
5. korak – Praksa: Ovo je sistematična eksploracija načina na koje diskurzivne konstrukcije i subjekt pozicije otvaraju ili zatvaraju prilike za akciju. Konstruišući određenu verziju sveta, pozicionirajući subjekte u njima na određene načine, diskursi ograničavaju šta može biti rečeno i urađeno. Prema tome, određene prakse postaju legitimni oblici ponašanja iz određenih diskursa. Takve prakse sa druge strane reprodukuju diskurse koji ih nadalje legitimišu. Na ovaj način, govorenje i delanje podržavaju jedno drugo.

6. korak – Subjektivnost: U ovom koraku analiziraju se posledice zauzimanja različitih subjekt pozicija za subjektivne doživljaje pojedinca. Pored postavljanja pitanja o tome šta može biti rečeno i urađeno iz različitih diskursa (korak 5), u ovom koraku bavimo se pitanjem šta se može osećati, misliti i doživljavati iz različitih subjekt pozicija. Jednom kada preuzme određenu poziciju kao sopstvenu, osoba neizbežno vidi svet iz položaja date pozicije.

Analiza sadržaja novinskih članaka o porodičnom nasilju ima za cilj sticanje jasnije slike o načinu na koji se porodično nasilje medijski prezentuje. Ovaj postupak obuhvata kodiranje i klasifikaciju podataka. Osnovna ideja je da se, u skladu sa istraživačkim problemom, iz materijala izdvoje delovi sadržaja koji su informativni, a zatim sortiraju. Iz raspoloživog materijala se najpre pravi spisak različitih tipova podatka koje smo pronašli. Dalje, svaki podatak kategorišemo u odnosu na dominantan sadržaj u njemu. Kada smo podatke svrstali u kategorije, posmatramo da li su postojeće kategorije povezane na neki način. Ako je tako, njih možemo označiti kao velike kategorije, a početne i manje kao male kategorije. Velike kategorije se mogu označiti i kao teme. Sa kodiranjem novih materijala, nastavljamo sa svrstavanjem podataka u postojeće kategorije ili identifikujemo nove kategorije, ukoliko podaci nisu uklopivi ni u jednu već postojeću kategoriju. Proces analize sadržaja obuhvata istovremeno i vraćanje početnim podacima i ponovno razmatranje označenih kategorija, sve dok istraživač ne bude siguran da korišćene kategorije istinito i tačno odražavaju podatke (Hancock, 1998).

ZNAČAJ ISTRAŽIVANJA

Značaj i relevantnost predloženog istraživanja možemo sagledati iz više uglova:

- Istraživanje bi ukazalo na značaj obuhvatnog pristupa u proučavanju problema porodičnog nasilja, odnosno, korisnost različitih nivoa analize. Analiza značenja porodičnog nasilja i nasilja nad ženama koje se konstruiše u različitim kontekstima – medijskom, pravnom i subjektivnom, doprinela bi razumevanju konstrukcionističke prirode samog fenomena, i implicitno ukazalo da mogućnost menjanja značenja, jer ne postoji jedna „istinita“ definicija;
- Istraživanje bi ukazalo na prednosti konceptualnog i teorijskog premeštanja problema u širi društveni i kulturni kontekst, izvan

- granica porodice, i prednosti integracije psiholoških i socioloških pristupa u istraživanjima;
- U metodološkom smislu, značaj istraživanja ogledao bi se u inovativnom pristupu u proučavanju problema nasilja nad ženama, a koji se odnosi na korišćenje kvalitativne metodologije, s obzirom da je kod nas u istraživanju ovog problema dominantan kvantitativan pristup;
 - Istraživanje subjektivnog doživljaja žrtava nasilja ukazalo bi na praktičnu implementaciju i korisnost postojećih zakona kao resursa koji bi podstakao žrtve na napuštanje nasilnih odnosa;
 - Analiza zakona bi omogućila kritički uvid u pogledu definisanja porodičnog nasilja na nivou državne regulative, proveru delotvornosti, životne relevantnosti zakona koji se odnose na nasilje u porodici i davanje mogućih sugestija za izmenu ili dopunu zakona;
 - Analiza štampanih medija doprineće razumevanju medijskog predstavljanja problema porodičnog nasilja i nasilja nad ženama i davanju opštih preporuka za medijsko izveštavanje o ovom problemu;
 - Analiza narativa žrtava nasilja doprineće identifikaciji aspekata vulnerabilnosti koji mogu doprineti ostajanju sa nasilnim partnerom, kao i ukazivanju na potrebu prepoznavanja tih aspekata vulnerabilnosti i diskursa na koje se žene žrtve nasilja pozivaju prilikom konstruisanja svojih doživljaja od strane stručnjaka koji se bave savetodavnim radom sa ženama žrtvama nasilja;
 - Celokupna analiza bi mogla ukazati na smerice za razvoj programa podrške žrtvama partnerskog nasilja i isticanju važnosti uloge koju pružaoci pomoći imaju u radu sa žrtvama nasilja. Naime, bila bi jasnije istaknuta njihova uloga u jačanju onih diskursa koji su povezani sa pozitivnim samokonstrukcijama, samopouzdanjem i vlastitom odgovornošću žrtava nasilja za donošenje odluke o napuštanju nasilnog partnera.

PRELIMINARNI SADRŽAJ DOKTORSKE DISERTACIJE

I Uvod

- Nasilje u kulturno-istorijskom kontekstu
- Nasilje u porodici
- Nasilje nad ženama u partnerskim odnosima

II Teorijski okvir

- Socijalni konstrukcionizam

- Fuko - moć, znanje, subjekt
- Feministička psihologija
- III Predmet istraživanja
- IV Ciljevi istraživanja
- V Osnovne pretpostavke
- VI Metodološki okvir
- VII Prikaz i interpretacija rezultata istraživanja
 - 1. Diskurzivne konstrukcije porodičnog nasilja
 - Analiza pravnog diskursa
 - Analiza medijskog diskursa
 - Analiza intervju sa žrtvama nasilja
 - 2. Diskurzivne konstrukcije izbora napuštanja ili ostajanja sa nasilnim partnerom
 - Analiza intervju sa žrtvama nasilja
 - Analiza intervju sa pružiocima pomoći
 - 3. Diskurzivne konstrukcije identiteta
 - Analiza intervju sa žrtvama nasilja
- VIII Diskusija rezultata
- IX Zaključak
- X Literatura

LITERATURA:

Adjuković, M., Pavleković, G. (ur) (2004). Nasilje nad ženom u porodici. Društvo za psihološku pomoć, Zagreb

Babović, M., Ginić, K., Vuković, O. (2010). Mapiranje porodičnog nasilja prema ženama u Centralnoj Srbiji. Ministarstvo rada i socijalne politike, Beograd

Baly, R.A. (2010). Leaving abusive relationships: Constructions of Self and Situation by Abused Women. *Journal of interpersonal violence*, 25(12), str. 2297–2315

Banister, P., Burman, E., Perker, I., Taylor, M., Tindall, C. (2002). *Qualitative methods in psychology. A research guide*. Open University Press, New York

Barnett, W.O. (2001). Why Battered Women Do Not Leave, Part 2 : External Inhibiting Factors-Social Support and Internal Inhibiting Factors. *Trauma, Violence & Abuse*, 2, str. 3-35

Ber, V. (2001). *Uvod u socijalni konstrukcionizam*. Zepter Book World, Beograd

Bohan, S. J. (1993). Regarding gender. Essentialism, Constructionism and Feminist Psychology. *Psychology of women Quarterly*, 17, str. 5-21

Boonzaier, F. (2008). “If the man says you must sit, then you must sit.” The relational construction of woman abuse: Gender, subjectivity and violence. *Feminism & Psychology*, 18(2), str. 183-206.

Boonzaier, F., De La Rey, C. (2003). “He’s a man, and I’m a woman.” Cultural constructions of masculinity and femininity in South African women’s narratives of violence. *Violence Against Women*, 9, str. 1003-1029

Branković, B. (2009). *Odgovor na neme kritike: mapiranje usluga koje pružaju NVO u Srbiji u oblasti rodno zasnovanog nasilja*. UNDP Serbia, Beograd

Bryman, A., Burgess, G.R. (1994). *Analyzing qualitative data*. Routledge, London & New York

Burman, E. (ed) (1990). *Feminists and Psychological Practice*. Sage, London

Burman, E. (1990). ‘Differing with Deconstruction: A Feminist Critique’, str. 208–20 u

Parker, I., Shotter, J. (eds) Deconstructing Social Psychology. Routledge, London

Chng, H. H. (2002). Separate and Unequal: Judicial Rhetoric and Women's Rights. John Benjamins, Philadelphia

Chrisler, C. J., McCreary, R. D. (eds) (2010). Handbook of Gender Research in Psychology. Volume 1: Gender Research in General and Experimental Psychology. Springer, New York, Dordrecht, Heidelberg & London

Crawford, M., Merecek, J. (1989). Psychology reconstructs the female. Psychology of Women Quarterly, 13, str. 147-165

Ćopić, S. (2003). Porodično nasilje u zemljama bivše Jugoslavije. Temida, jun 2003, str. 17-23.

Dobah, E. R., Dobah, P. R. (1992). Women, violence and social change. Routledge, London & New York

Dreier, O. (2009). Persons in Structures of Social Practice. Theory & Psychology, Vol.19(2), str. 193-212

Edley, N. (2001). Unravelling Social Constructionism, Theory & Psychology, Vol. 11(3), str. 433-441

Gavey, N. (1989) 'Feminist Poststructuralism and Discourse Analysis: Contributions to Feminist Psychology', Psychology of Women Quarterly, 13, str. 459-475

Gee, P. J. (2005). An Introduction to Discourse Analysis. Theory and method. Routledge and Taylor & Francis Group, London & New York

Gergen, J. K. (1985). The Social Constructionist Movement in Modern Psychology. American Psychologist, Vol. 40, br. 3, str. 266-275

Gergen, J. K. (2001). Social construction in context. Sage Publications, London, Thousand Oaks & New Delhi

Gergen, J. K. (2009). Relational Being. Beyond Self and Community. Oxford University Press

Gergen, M. M. (1990). Finished at 40. Women's Development within the Patriarchy. Psychology of Women Quarterly, 14, str. 471-493

Halmi, A. (2003). Strategije kvalitativnih istraživanja u primenjenim društvenim znanostima. Naklada Slap, Zagreb

Hancock, B. (1998). Trent Focus for Research and Development in Primary Health Care: An Introduction to Qualitative Research. Trent Focus

Harré, R. (2002). Public Sources of the Personal Mind: Social Constructionism in Context. Theory & Psychology, Vol.12(5), str. 611-623

Hearn, J. (1998). The Violences of Men. Sage Publications, London, Thousand Oaks & New Delhi

Humm, M. (1996) 'Feminist Theory'. u Kuper, A., Kuper, J. (eds) The Social Sciences Encyclopedia. Routledge, London

Fox, D., Prilleltensky, I. (1997). Critical Psychology: An Introduction. Sage Publications, London, Thousand Oaks & New Delhi

Fuko, M. (1978). Istorija seksualnosti. Prosveta, Beograd

Fuko, M. (1994). Znanje i moć. Nakladni zavod Globus, Zagreb

Fuko, M. (1997). Nadzirati i kažnjavati: rođenje zatvora. Prosveta, Beograd.

Fuko, M. (1998). Arheologija znanja. Plato, Beograd

Ignjatović, T. (ur) (2006). Nasilje nad ženama - preporuka razvoju. Autonomni ženski centar, Beograd

Ignjatović, T. (2008). Sistem zaštite žena žrtava nasilja u porodici u Srbiji. Između državnih obaveza i stranosti. Socijalna misao. Vol. 15, br. 1, str. 11-23

Ignjatović, T. (2009). Pretpostavke za uspostavljanje modela zaštite od nasilja u partnerskim odnosima. *Socijalna misao* 2. Vol. 16, br. 3, str. 85-99

Isanović, A. (2007). Medijski diskurs kao muški domen: Predstavljanje roda u dnevnim novinama u Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj i Srbiji, str. 49-84. U Bamburać, M. N., Jusić, T., Isanović, A. (ur). *Stereotipizacija: Predstavljanje žena u štampanim medijima u jugoistočnoj Evropi*. Mediacentar, Sarajevo

Jackson, S. (2001). Happily never after: Young women's stories of abuse in hetero- sexual love relationships. *Feminism & Psychology*, 11(3), str. 305-321

Jenkins, H. A. (2001). Individuality in Cultural Context: The Case for Psychological Agency. *Theory & Psychology*, Vol.11(3). str. 347-362

Johnson, M. (1995). Patriarchal Terrorism and Common Couple Violence: Two Forms of Violence against Women. *Journal of Marriage and Family*, Vol. 57 (2), str. 283-294

Jovanović, G. (1997). *Frojd i moderna subjektivnost*. Novi Sad: Svetovi, Beograd: Institut za psihologiju

Jovanović, G. (1998). Towards a communicative feminist psychology. U. E. Burman (ed.) *Deconstructing Feminist Psychology*. Sage: London.

Jovanović, G. (2008). Socijalna epistemologija kvalitativnih istraživanja. U: D. Stojnov (prir.) *Metateorijske osnove kvalitativnih istraživanja*, str. 77-118. Beograd: Zepter Book World

Jovanović, G. (2011). Toward a social history of qualitative research. *History of the Human Sciences*, Vol. 24 (2), str. 1-27

Krane, J., Davies, L. (2007). Mothering under difficult circumstances. *Affilia*, 22, str. 23-38.

Landrine, H., Klonoff, A. E., Brown-Collins, A. (1992). Cultural diversity and methodology in feminist psychology. *Critique, Proposal, Empirical Example. Psychology of Women Quarterly*, 16, str.145-163

Landrine, H., Russo, F. N. (eds) (2010). Handbook of Diversity in Feminist Psychology. Springer Publishing Company, LLC, New York

Liebrucks, A. (2001). The Concept of Social Construction. Theory & Psychology. Vol. 11(3), str. 363-391

Malson, H. (2005). The thin woman. Feminism, post-structuralism and the social psychology of anorexia nervosa. Routledge, London & New York

Mason, J. (1996). Qualitative researching. Sage, London

Meyer, S. (2011). Seeking Help for Intimate Partner Violence: Victims' Experiences When Approaching the Criminal Justice System for IPV-Related Support and Protection in an Australian Jurisdiction. Feminist Criminology, 6(4), str. 268-290

Miletić-Stepanović, V. (2006). Nasilje nad ženama u Srbiji na razmeđu milenijuma, Institut za sociološka istraživanja, Beograd.

Miletić-Stepanović, V. (2005). Nasilje nad ženama u porodici u Srbiji, str. 531-544. U Blagojević, M. (ur). Mapiranje mizoginije u Srbiji. Diskursi i praksa. (II tom). AŽIN, Asocijacija za žensku inicijativu

Milivojević, S. (2009). Kriza savremenog društva i porodice i nasilje. Godišnjak za sociologiju. Br.5. str. 133-142

Mills, S. (1997). Discourse. Routledge, London & New York

Mills, S. (2003). Michel Foucault. Routledge, London & New York

Muehlenhard, L.C., Kimes, L.A. (1999). The Social Construction of Violence: The Case of Sexual and Domestic Violence. Personality and Social Psychology Review, Vol. 3, br. 3, str. 234-245

Murray, S., Powell, A. (2009). "What's the Problem?" Australian Public Policy Constructions of Domestic and Family Violence. Violence Against Women, Vol.15, br. 5, str. 532-552

Nikolić-Ristanović, V. (2002). Social change gender and violence post-communist and war affected societies. Kluwer Academic Publishers, Dordrecht, Boston & London

Nikolić-Ristanović, V. (2008). Preživeti tranziciju. Svakodnevni život i nasilje u postkomunističkom i post ratnom društvu. Službeni glasnik, Beograd

Nikolić-Ristanović, V., Dokmanović, M. (2006). Međunarodni standardi o nasilju u porodici i njihova primena na Zapadnom Balkanu. Izdavačko-grafičko preduzeće „Prometej”, Beograd

Otašević, S. (2005). Nasilje u partnerskim odnosima i zdravlje. Autonomni ženski centar, Beograd

Parker, I. (2005). Qualitative Psychology: Introducing Radical research. Open University Press, New York

Peled, E., Dekel, R. (2010). Excusable Deficiency: Staff Perceptions of Mothering at Shelters for Abused Women. Violence Against Women, 16(11), str. 1224–1241

Petrušić, N., Konstantinović Vilić, S. (2010). Porodično pravna zaštita od nasilja u porodici u pravosudnoj praksi Srbije. Autonomni ženski centar, Beograd

Pešić, M. (2008). Javnost: medijski diskurs, kultura i moć. Srpska politička misao. Broj 4, str. 165-184

Schechter, S. (1982). Women and male violence: The visions and struggles of the battered women's movement. South End Press, Boston

Riger, S. (2000). Transforming Psychology. Gender and theory and practice. Oxford University Press, New York

Shields, A. (2008). Gender: An Intersectionality Perspective. Sex Roles, 58, str. 301-311

Stojnov, D. (2005). Od psihologije ličnosti ka psihologiji osoba. Institut za pedagoška istraživanja, Beograd

Strauss, A., Corbin, J. (1998). Basics of Qualitative Research: Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory. Sage, Thousand Oaks

Thomas, L., Wareing, S., Singh, I., Peccei, S. J., Thornborrow, J., Jones, J. (2004). Language, Society and Power. An introduction. Routledge, London & New York

Tiersma, P. (2008). The nature of legal language, str. 7-27. U Gibbons, J., Turell, T. M. (eds). Dimensions of Forensic Linguistics. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam, Philadelphia.

Towns, A., Adams, P. (2000). "If I really loved him enough, he would be okay": Women's accounts of male partner violence. Violence Against Women, 6, 558-585.

Unger, R. K. (ed) (2001). Handbook of the Psychology of Women and Gender. John Wiley & Sons, Inc, New York

United Nations (1993). Declaration on the Elimination of Violence against Women. General Assembly Resolution 48/104, December 20, 1993. Preuzeto 10.01.2010, sa <http://www2.ohchr.org/english/law/pdf/eliminationvaw.pdf>

United Nations (2006). Ending violence against women. From words to action. Study of the Secretary-General

Walkerdine, V. (2002). Challenging Subjects. Critical Psychology for a New Millennium. Palgrave, New York

Wallston, S.B. (1981). What are the Questions in Psychology of Women? A Feminist Approach to Research. Psychology of Women Quarterly, Vol 5(4), str. 597-617

Wittig, A. M. (1985). Metatheoretical Dilemmas in the Psychology of Gender. *American Psychologist*, Vol. 40, br. 7, str. 800-811

Weisstein, N. (1992). Power, Resistance and Science: A Call for a Revitalized Feminist Psychology. Preuzeto 29.09. 2011. sa <http://www.cwluherstory.com/power-resistance-and-science.html>

Weisstein, N. (1968). Psychology Constructs the Female. Preuzeto 29.09.2011. sa www.cwluherstory.org/psychology-constructs-the-female.html

Willig, C. (2001). Introducing qualitative analysis to psychology: Adventures in theory and method. Open University, Buckingham

Wilkinson, S., Kitzinger, C. (eds) (1995). *Feminism and Discourse. Psychological Perspectives*. Sage Publications, London, Thousand Oaks & New Delhi

Wood, J.T. (2001). 'The Normalization of Violence in Heterosexual Romantic Relationships: Women's Narratives of Love and Violence', *Journal of Social & Personal Relationships*, 18(2), str. 239–262

Yoder, D. J., Kahn, S. A. (1992). Toward a feminist understanding of women and power. *Psychology of Women Quarterly*, 16, str. 381-388

Yoshihama, M. (2005). A Web in the Patriarchal Clan System: Tactics of Intimate Partners in the Japanese Sociocultural Context. *Violence Against Women*, Vol 11, br.10, str. 1236-1262

**ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ**

**РЕФЕРАТ О КВАЛИФИКАНОСТИ КАНДИДАТА И ПОДОБНОСТИ
ПРЕДЛОЖЕНЕ ТЕМЕ ЗА ДОКТОРСКУ ДИСЕРТАЦИЈЕ**

**КАНДИДАТ: ИВАНА СИМИЋ
ТЕМА: ДИСКУРСИ О ПОРОДИЧНОМ НАСИЉУ И НАРАТИВИ
ЖЕНА ЖРТАВА ПАРТНЕРСКОГ НАСИЉА**

1. Основни подаци о кандидату и приказ најважнијих радова

**Име и презиме: Ивана Симић
Датум рођења: 30. 10. 1982.
ЈМБГ: 3010982766016**

**Адреса: 7. јули 38/24, Ниш
Мобилни тел.: 0642172254
Е-адреса: ivana.simic@filfak.ni.ac.rs**

Ивана Симић рођена је 1982. године. Студије психологије завршила је 2007.

године на Департману за психологију Филозофског факултета у Нишу, са просечном оценом 9.42, а дипломски рад на тему *Самопоштовање, конформизам и мотив постигнућа код неруководилаца и руководица* одбранила је са оценом 10.00.

Докторске студије уписала је 2007. године, на Одељењу за психологију, Филозофског факултета Универзитета у Београду.

Завршила је обуку за рад у *СОС – у за жене и децу жртве насиља*, у Нишу, 2006. године.

Похађала је акредитовани програм стручног усавршавања *Подршка породицама са високим психосоцијалним ризиком системским приступом*, у периоду од 25. 9. 2008. до 25. 9. 2009. године у трајању од 100 сати.

Стекла је сертификат Системске породичне терапије о овладаним знањима и вештинама породичног саветовања, 2010. године.

На трећој је години едукације из Системске породичне терапије.

Од 2008. године запослена је као асистент на Департману за психологију Филозофског факултета у Нишу, а од 2009. године обавља и функцију секретара на том департману.

Радила је као волонтер при *СОС телефону за жене и децу жртве насиља* у Нишу, од 2006. до 2007. године.

Била је члан организационог одбора научног скупа *Дани примењене психологије* 2009, 2010. и 2011. године.

Била је истраживач на пројекту број 149062Д од 2008. до 2010. године, који је финансирало Министарство за науку и технолошки развој Републике Србије, а сад је истраживач на пројекту број 179002 за циклус истраживања у периоду од 2011-2014. године, који такође финансира Министарство за просвету и науку Републике Србије

Ивана Симић је, према библиографији коју је приложила, досад објавила више радова:

- 1 у часопису међународног значаја верификованом посебном одлуком Министарства за науку:
 - Тодоровић, Ј., **Симић, И.** (2009). Улога породице у формирању емоционалног профила студената друштвених наука, *Теме* 33(4), стр. 1281-1294.

Исти рад, у нешто скраћеној верзији, објављен је на енглеском језику као:

Тодоровић, Ј., Стојиљковић, С., **Симић, И.** (2009). Emotional Profile of Social Science Students in Different Family Relationships. *Bulgarian Journal of Psychology*, Vol. 3-4: 361-368.

- 2 у часописима националног значаја, 1 ауторски и 1 коауторски, и 2 у тематским зборницима, 1 ауторски, 1 коауторски

- **Симић, И.** (2011). Дискурс, митови и сексуално насиље. *Годишњак за*

- психологију*. Вол. 8 (10): 26-40. Филозофски факултет Ниш
- **Симић, И.** (2011). Теорије настанка и одржавања предрасуда. *Зборник радова Личност и социјалне ситуације 100 година од рођења Николе Рота*. стр. 141-158. Филозофски факултет Ниш.
 - **Симић, И.,** Тодоровић, Ј. (2009). Чиниоци и облици насилног понашања у школи и системске стратегије за превенцију, *Тематски зборник радова Образовање и развој*, стр. 199 – 219. Филозофски факултет Ниш.
 - **Симић, И.,** Тодоровић, Ј. (2009). Утицај културе на развој емоција, *Годишњак за психологију*, Вол.6, (8), Филозофски факултет Ниш, стр. 65 – 81.

Ивана Симић наводи да је учествовала на 13 научних скупова националног значаја и једном међународном научном скупу, са коауторским саопштењима која су објављена у изводу, осим два самостална саопштења на националном скупу.

- **Симић, И.,** Златановић, Јб. (2011). Интердисциплинарност квалитативних истраживања. *Научни скуп Наука и савремени универзитет*. Филозофски факултет у Нишу. 10-11. новембар 2011, Књига резимеа, стр. 80-81
- **Симић, И.,** Тодоровић, Ј. (2011). Жене жртве насиља-дискурзивна конструкција избора напуштања и остајања са насилним партнером и идентитета. *VII конференција Дани примењене психологије*, Филозофски факултет у Нишу, 23-24. септембар 2011, Књига резимеа, стр. 77
- Тодоровић, Ј., **Симић, И.** (2011). Породица и школа. *VII конференција Дани примењене психологије*, Филозофски факултет у Нишу, 23-24. септембар 2011, Књига резимеа, стр. 107
- Тодоровић, Ј., **Симић, И.,** Стојиљковић, С. (2011). Психодинамски приступ у породичној системској терапији, сличности и разлике. 59. *Научно-стучни скуп психолога Србије*, Сокобања, 1-4. јун 2011. Књига резимеа, стр.85-86
- **Симић, И.,** Тодоровић, Ј., Стојиљковић, С. (2011). Напустити или остати са насилним партнером - дискурзивна конструкција. 59. *Научно-стучни скуп психолога Србије*, Сокобања, 1-4. јун 2011. Књига резимеа, стр. 104-105
- Тодоровић, Ј., **Симић, И.** (2011). Допринос теорије објектног односа породичној системској психотерапији. *Јубиларни XXX Тимочки медицински дани*, Зајечар, 20-21. мај 2011, Зборник сажетака, Вол.36, стр. 41
- Тодоровић, Ј., Ћирић, М., Стојиљковић, С., **Симић, И.** (2011). Представа о себи и неуротски перфекционизам адолесцената. *XVII научни скуп Емпијска истраживања у психологији*, Филозофски факултет у Београду, 11-12 фебруар 2011. Књига резимеа, стр. 190-191
- Стошић, М., **Симић, И.** и Педовић, И. (2010). Васпитни стилови родитеља и мотив за постигнућем код ученика гимназије и уметничке школе. *XVI научни скуп . Емпијска истраживања у психологији*, Филозофски факултет у Београду, 5-6 фебруар 2010. Књига резимеа, стр. 117-118.
- **Симић, И.** (2010). Чиниоци и облици насилничког понашања у школи. *VI конференција Дани примењене психологије*, Филозофски факултет у Нишу, 24-25 септембар 2010, Ниш, Књига резимеа, стр. 87.

- Тодоровић, Ј., **Симић, И.**, Стојиљковић, С. (2009). Интеракција породичних односа, односа са родитељима и димензија личности студената. *19th Ramiro and Zoran Bujas' Days. International Scientific Psychology Conference, Zagreb, Croatia, April 22-25, 2009, Book of Abstract, p. 76.*
- Тодоровић, Ј., **Симић, И.**, Стојиљковић, С. (2009). Породични односи и емоционални профил студената друштвених наука. *XV научни скуп Емпиријска истраживања у психологији*, Филозофски факултет у Београду, Књига резимеа, стр. 110
- **Симић, И.**, Тодоровић, Ј., Нешић, В., Марковић, З. (2008). Конформизам, самопоштовање и мотив постигнућа код руководиоца. *XIV научни скуп Емпиријска истраживања у психологији*, Филозофски факултет у Београду, 7-8 фебруар 2008. Књига резимеа, стр. 64.
- **Симић, И.** (2008). Системске стратегије за превенцију насиља у школи и улога психолога у њеном спровођењу. *IV конференција Дани примењене психологије*, Филозофски факултет у Нишу, 28-29. новембар, Књига резимеа, стр. 15.
- Тодоровић, Ј., Стојиљковић, С., Хедрих, В., **Симић, И.** (2006). Представа о оцу и селф концепт студената друштвено-хуманистичких наука, *Тимочки медицински дани*, Зајечар, 09-10. јун 2006. Зборник сажетака, стр. 51.

Судећи по статусу часописа у коме је објављен – часопис признат као међународни посебном одлуком Миистарства науке - најзначајнији је рад - **Тодоровић, Ј., Симић, И. (2009). Улога породице у формирању емоционалног профила студената друштвених наука, Теме 33(4), стр. 1281- 1294.**

У овом коауторском раду испитивана је повезаност неких карактеристика породичних односа - кохезивности и флексибилности – и емоционалног профила личности студената друштвених наука. Ауторке наводе да проблему приступају са становишта системске породичне теорије. У истраживању су пошле од следећих хипотеза : 1. «да ће највећи број студената потицати из породица са оптималним породичним односима» (стр. 1287), 2. У очекиваном емоционалном профилу студената доминирали би прихватање, друштвеност, спонтаност и радозналост. 3. «Општа хипотеза истраживања је да ће се установити повезаност и кохезивности и флексибилности са емоционалним профилем студената друштвено-хуманистичких наука.» (стр. 1287). У дискусији резултата ауторке наводе да је утврђено да је «знатан број породица оптималне флексибилности и кохезивности, што донекле потврђује очекивања у првој хипотези.» (стр. 1290). «Када је реч о емоционалном профилу, најизраженије су емоције истраживање, прихватање и заштита, што представља делимичну потврду друге хипотезе.» (стр. 290) «На основу корелација димензија породичних односа и емоционалног профила закључујемо да само флексибилност доприноси димензијама емоционалног профила, а кохезивност не.» (стр. 1291)

Мада се и саме ауторке оглађују недовољном прецизношћу добијених резултата, ипак се мора приметити да наслов рада «улога породице у формирању емоционалног профила» упућује на процесе формирања, а то нацрт истраживања заснован на утврђивању повезаности неких карактеристика породице и неких

караактеристика емоционалног профила студената није могао понудити, без обзира на прецизност резултата.

Исти рад, у нешто краћој верзији, објављен је и на енглеском језику као Todorović, J., Stojiljković, S., Simić, I. (2009). Emotional Profile of Social Science Students in Different Family Relationships. *Bulgarian Journal of Psychology*, Vol. 3-4, str. 361-368

Ивана Симић има један самосталан рад, објављен у националном часопису

Симић, И. (2011). Дискурс, митови и сексуално насиље. *Годишњак за психологију*. Вол. 8 (10): 26-40. Филозофски факултет Ниш.

У овом раду, који припада тематском подручју нацрта докторске дисертације, испитује се дискурзивна конструкција сексуалног насиља, посебно улога митова о силовању у нормализовању силовања и чак приписивању одговорности за силовање и самим жртвама, али и шире у репродуковању доминантних образаца родних улога и социјалних структура моћи.

Ауторка проблем сексуалног насиља смешта у шири дискурзивни склоп у коме важно место имају родно спецификоване конструкције сексуалности, које маскулину сексуалност доминатно репрезентују као предаторску хетеросексуалност, склону агресивном испољавању, а женску као пасивну, подређену доминантној маскулиној норми, чиме се језик насиља укршта са језиком сексуалности. Посебна пажња посвећена је особеним дискурзивним конструкцијама, митовима о силовању као скупу ставова и веровања која су обично лажна (нетачна), али су широко и учестало прихваћена међу члановима заједнице, управљају њиховим понашањем и обезбеђују оправдање и рационализацију поступака. Међу функцијама које се приписују митовима о силовању, једна од најважнијих је њихова улога у социјалном порицању и обезвређивању значаја насиља над женама. Медији такође учествују у дискурзивном контекстуализовању социјалне перцепције сексуалног насиља, нарочито маргинализовању «обичног» силовања. Ауторка посебно указује на то да митови о силовању могу утицати и на то како ће и сама жртва опајати своја принудна сексуална искуства, односно, и сама жртва може се ослањати на њих како би оправдала партнерово понашање и умањила озбиљност нежељеног и насилног сексуалног контакта. Ауторка предлаже анализу дискурса као адекватан метод за изучавање овог проблема.

Ово је прегледан рад који нуди широко дискурзивно контекстуализовање проблема сексуалног насиља. Ауторка показује да је упозната са релеватним приступима овом проблему, на основу чега може квалификовано да заступа своју истраживачку позицију.

Још један рад Иване Симић објављен у тематском зборнику може се схватити као релевантан у ширем смислу за предложено тему докторске дисертације.

Симић, И. (2011). Теорије настанка и одржавања предрасуда. *Зборник радова 100 година од рођења Николе Рота*. Филозофски факултет Ниш.

У овом раду ауторка даје преглед најважнијих схватања о настанку предрасуда.

2. Предмет и циљ дисертације:

Предмет докторске дисертације у ширем смислу чине дискурси и наративи о посебној врсти породичног насиља – насиља над женама у партнерским односима. Специфичније, предмет рада јесте насиље над женама у партнерским односима, како је представљено у законима Републике Србије, у штампаним медијима, како га описују жене жртве насиља и пружаоци услуга у сигурним кућама. Први истраживачки задатак јесте идентификовање и мапирање различитих дискурзивних конструкција овог облика породичног насиља и утврђивање њихових међусобних односа, сличности и разлика. Други истраживачки задатак јесте идентификовање ширих културних дискурса на које се жртве насиља, кориснице услуга «сигурне куће», позивају приликом наративног конструисања образложења за напуштање или остајање са насилним партнером. У оквиру овог задатка посебна анализа биће усмерена на идентификовање идентитета (субјект позиција) које жене заузимају, а који су повезани и са ширим културним дискурсима. Поред тога истраживаће се и дискурзивне конструкције образложења за напуштање или остајање са насилним партнером из угла гледања пружалаца помоћи из «сигурне куће». И у овом делу анализе испитиваће се међусобни однос дискурзивних конструкција жртава и пружалаца услуга.

Кандидаткиња је поставила следеће истраживачке циљеве:

10. Анализа дискурзивних конструкција породичног насиља у Закону о изменама и допунама Кривичног закона (члан 118а), Породичном закону (члан 197), Кривичном законика Републике Србије (члан 194) и Националној стратегији за спречавање и сузбијање насиља над женама у породици и у партнерским односима;
11. Анализа дискурзивних конструкција породичног насиља у изабраним штампаним медијима («Политика» и «Блиц»)
12. Анализа садржаја чланака о породичном насиљу у изабраним штампаним медијима;
13. Анализа дискурзивних конструкција породичног насиља садржаних у исказима жртава насиља;
14. Испитати какав је однос између дискурзивних конструкција породичног насиља жртава насиља и дискурзивних конструкција породичног насиља у правном и медијском дискурсу, да ли има преклапања или комплементарности измеђи њих
15. Анализа дискурзивних конструкција избора напуштања или остајања са насилним партнером из угла гледања жртава насиља;
16. Анализа субјективне позиционираности жртава које остају са насилним партнером или га напуштају;
17. Анализа дискурзивних конструкција избора напуштања или остајања са насилним партнером из угла гледања пружалаца помоћи из «сигурне куће»;
18. Испитати какав је однос између дискурзивних конструкција избора напуштања или остајања са насилним партнером жртава насиља и пружалаца помоћи из «сигурне куће», да ли има преклапања или комплементарности измеђи њих.

Пошто насиље постаје све озбиљнији друштвени проблем, разумљиво је да се намеће и као предмет научног истраживања. Породично насиље сматра се генератором и других врста насиља, али истовремено управо због особеног статуса породице као заједнице која почива на блиским емотивним односима, тај облик насиља често остаје скривен од јавности. Зато је свако породично насиље, па и оно које се испољава у партнерским односима посебан истраживачки изазов.

Докторанткиња се прихватила тог изазова и понудила приступ који ће очувати сложеност појаве тако што, за разлику од досадашњих, нуди обухватније истраживање, уз укључивање различитих перспектива - правне, медијске, лично-доживљајне, али и најшире социјално-културне. Предложени нацрт ослања се на најновије истраживачке оријентације које увиђају значај културних дискурса у обликовању идентитета и животних историја појединаца.

И избором теме, чији друштвени значај несумњиво постаје све већи, и предложеним сложеним нацртом који има озбиљно теоријско утемељење у социјалном конструкционизму, Фукоовој дискурзивној анализи, ставовима феминистичке психологије жене, и који је заснован на савременој квалитативној истраживачкој парадигми, предложен нацрт задовољава све критеријуме значајног, обухватног и оригиналног истраживања од којег се, с добрим, разлозима могу очекивати резултати који ће унапредити психолошку науку у нашој земљи и тиме се укључити и у неопходну ширу научну комуникацију.

3. Опис садржаја (структуре по поглављима) дисертације:

У складу са захтевима теме и одабраном квалитативном методологијом која одговара предмету истраживања, докторанткиња је предложила следећу структуру докторске дисертације

I Увод

- Насиље у културно-историјском контексту
- Насиље у породици
- Насиље над женама у партнерским односима

II Теоријски оквир

- Социјални конструкционизам
- Фуко - моћ, знање, субјект
- Феминистичка психологија

III Предмет истраживања

IV Циљеви истраживања

V Основне претпоставке

VI Методолошки оквир

VII Приказ и интерпретација резултата истраживања

1. Дискурзивне конструкције породичног насиља
 - Анализа правног дискурса
 - Анализа медијског дискурса
 - Анализа интервјуа са жртвама насиља
2. Дискурзивне конструкције избора напуштања или остајања са насилним

партнером

- Анализа интервјуа са жртвама насиља
- Анализа интервјуа са пружаоцима помоћи

3. Дискурзивне конструкције идентитета

- Анализа интервјуа са жртвама насиља

VIII Дискусија резултата

IX Закључак

X Литература

Као што се из предложене структуре рада може видети, рад има и веома разрађен теоријски оквир и промишљену и диференцирану методологију која ће омогућити прикупљање релевантних, богатих и разноврсних података из различитих извора, у складу са начелима квалитативне истраживачке парадигме.

4. Основне хипотезе од којих ће се полазити у истраживању:

Истраживање подразумева примену квалитативне методологије која захтева експлицирање претпоставки од којих истраживање полази, али и отвореност и уважавање знања и интерпретација испитаника, који имају статус саучесника у истраживању. Њене карактеристике су индуктивни начин сазнавања и истраживања проблема, поступно развијање интерпретација, провера интерпретација са субјектима у истраживању. Квалитативна методологија не допушта претходно формулисање хипотеза које се намећу истраживачком процесу, већ брани флексибилнији приступ који са отвореношћу, осетљивошћу и рефлексивношћу прати истраживачки процес као динамичну интеракцију истраживача и испитаника—саучесника. У складу са особеностима квалитативне методологије и на основу увида у релевантну литературу и досадашња истраживања формулисана су следећа очекивања која ће усмеравати истраживање и која ће истраживање или потврдити и оснажити или ослабити и релативизовати:

- Дискурзивне конструкције породичног насиља у законима, новинским чланцима и исказима жртава насиља у неким аспектима разликоваће се, и самим тим ће феномен породичног насиља бити донекле различито представљен;
- Наративи жена које су одлучиле да напусте насилног партнера садржаваће исказе о самопоуздању, одговорности, слободи, личним правима, жене ће себе описивати као јаке, храбре, самосталне, “сурвајверке”;
- Наративи жена које се двоуме око повратка насилном партнеру или су одлучиле да се по напуштању «сигурне куће» врате партнеру садржаваће исказе о романтичној љубави, традиционалним схватањима жениних улога, жене ће себе описивати као слабе, рањиве, повређене, жртве;
- Анализа закона који се односе на породично насиље и Националне стратегије за спречавање и сузбијање насиља над женама у породици и у партнерским односима (санкционисано у периоду од 2002. када је и први пут инкримисано, до 2011. када је усвојена Национална стратегија) показаше

- и како се значење породичног насиља мењало током времена, а самим тим и како се мењао и сам феномен;
- Анализа штампаних медија (и дискурзивна анализа и квалитативна анализа садржаја) указује да се у штампаним медијима презентује мањи број облика насилног понашања у породици, у односу на облике који су препознати у законима, те се самим тим презентује и суженија слика значења породичног насиља.

5. Методе које ће се у истраживању применити:

Из репертоара одабране квалитативне методологије биће коришћене следеће методе прикупљања, обраде и интерпретације података

- Анализа дискурса (правног, медијског, социјално-културног, институционалног)
- анализа личних наратива (искази жена жртава партнерског насиља и пружалаца услуга)

Као технике користиће се

- интервју (полуструктуриран)
- анализа садржаја
- квалитативна анализа садржаја

Узорак за анализу дискурзивних конструкција породичног насиља у правном дискурсу:

- Закон о изменама и допунама Кривичног закона Републике Србије, донет 2002. године, члан 118а;
- Кривични законик Републике Србије, донет 2005. године, члан 194;
- Породични закон Републике Србије, донет 2005. године, члан 197;.
- Национална стратегија за спречавање и сузбијање насиља над женама у породици и у партнерским односима, усвојена 2011. године.

Узорак за анализу дискурзивних конструкција породичног насиља у медијском дискурсу и за квалитативну анализу садржаја новинских чланака о породичном насиљу:

- Новински чланци о породичном насиљу садржани у дневним новинама Блиц и Политика за године 2003, 2007, 2011.

Критеријуми за избор чланака који ће бити обухваћени анализом:

- Анализом ће бити обухваћени они новински чланци који проблем породичног насиља (његове различите аспекте) третирају као примарну тему

Узорак за анализу наративних конструкција породичног насиља и образложења за напуштање или остајање са насилним партнером

Један део узорка у истраживању чиниле би жене жртве породичног насиља, кориснице услуга «сигурне куће» у једном великом граду. Демографски подаци би били евидентирани, али не у циљу уједначавања карактеристика испитаница, већ у циљу разумевања њихове различитости и индивидуалних прича. Што се коначне величине узорка тиче, њега би одређивао критеријум сатурације података (в. Принципе теоријског узорковања у: Strauss, Corbin, 1998, стр. 201-217), а оријентационо број испитаница био би петнаест. Као одговарајући узорак за ово истраживање изабране су жртве насиља смештене у «сигурној кући» јер жртве током боравка у «сигурној кући» пролазе кроз програм оснаживања, едукације у погледу озбиљности ситуације у којој се налазе, упознају се са могућностима које имају, правима која су им законом гарантована. Претпоставка је да ће то утицати на њихову одлуку о напуштању насилног партнера.

Други део узорка чинили би пружаоци помоћи из исте «сигурне куће» у којој су смештене испитанице.

Техника прикупљања података

За прикупљање података користио би се полуструктурисани интервју. Интервју би био вођен са жртвама насиља, корисницама услуга «сигурне куће», и пружаоцима помоћи у «сигурној кући».

Пре почетка главне студије са жртвама партнерског насиља, биће урађена пилот студија. Пилот студија би подразумевала вођење интервјуа са три кориснице услуга «сигурне куће» и допринела би јаснијем конципирању могућих питања и провери релевантности тема које би требало обухватити за остаривање постављених циљева.

Садржај, број и временски распоред интервјуа са жртвама партнерског насиља

Са сваком испитаницом, жртвом парнерског насиља, била би вођена три интервјуа.

Циљ првог интервјуа био би успостављање контакта са испитаницом, обезбеђивање мотивације за учествовање, усаглашавање практичних детаља у вези са будућим интервјуом (место и време), прикупљање неких основних информација и потписивање уговора о поверљивости података. Поред тога, на првом интервјуу испитанице би биле упознате са основним темама о којима би се разговарало у наредном интервјуу како би мобилисале своја ранија искуства. Време трајања првог интервјуа било би око 30-45 минута.

Циљ другог интервјуа био би експлорисање следећих тема:

- вредности и поруке које су биле истицане у њиховим примарним породицама, са посебним освртом на савете за идеални брак, властита размишљања о идеалном браку и партнеру;
 - почетак романтичне везе, упознавање, најлепши тренуци у време забављања, симпатични гестови партнера, доживљај партнера, осећања према партнеру у том периоду живота, осећања личног задовољства или незадовољства;
 - први насилни акт партнера, доживљај и значење које је приписано насилном акту, осећања према партнеру, сопствена осећања и понашање, размишљања о разлозима који су изазвали насиље, налажење оправдања за насилни акт, саопштавање или поверавање најближима о доживљеном насиљу, реакције и савети других, размишљања и обраћање надлежним институцијама;
 - најтежи насилни акт, доживљај и значење које је приписано насилном акту, осећања према партнеру, сопствена осећања и понашање, размишљања о разлозима који су изазвали насиље, налажење оправдања за насилни акт, говорење или неговорење најближима о доживљеном насиљу, реакције и савети других, размишљања и обраћање надлежним институцијама;
 - периоди без насиља – понашање партнера, осећања према партнеру, доживљај партнера, сопствена осећања и понашање, размишљања о будућности;
 - Закони о насиљу у породици – упознатост са постојањем закона о насиљу у породици, корисност прописаних закона, промене у њиховим животима након доношења закона;
 - штампани медији – доживљај медијског презентовања насиља у породици, корисност и значење информација на које у медијима наилазе о насиљу у породици;
 - искуство са институцијама надлежним за заштиту од насиља у породици – процена корисности услуга које пружају Центар за социјални рад, Полиција, правосудни органи, невладине организације;
 - «сигурна кућа» – шта је навело да потражи помоћ, да ли је оклевала у томе, процена корисности боравка у «сигурној кући», едукација и програма оснаживања кроз које пролазе током боравка, актуелна размишљања у погледу напуштања партнера или враћања партнеру, разлози који се наводе за донету одлуку;
 - доживљај породичног насиља - које аспекте породичног насиља истичу, шта сматрају озбиљним насиљем, а шта мање озбиљним, ком аспекту придају већи значај, а који аспект не препознају (нпр. психичко, финансијско, сексуално..)
- Предвиђено време трајања другог интервјуа је 90-120 минута

Садржај, број и временски распоред интервјуа са пружаоцима помоћи у Сигурној кући

Са пружаоцима помоћи у «сигурној кући» био би вођен један интервју у трајању до 60 минута.

Циљ вођења интервјуа са пружаоцима помоћи је идентификовање дискурзивних конструкција жртвиних образложења напуштања или остајања са насилним партнером из њиховог угла. Истовремено, анализа дискурзивних конструкција пружалаца помоћи имала би и функцију валидације дискурса и дискурзивних

конструкција идентификованих у исказима жртава насиља, по принципу Тријангулације података који се односи на добијање података о истом проблему истраживања коришћењем различитих извора (в. Тријангулација података, у Mason, 1996. стр. 148).

Експлорисане теме са пружаоцима помоћи биле би сличне као са жртвама насиља: Разлози које жртве насиља наводе за остајање или напуштање насилног партнера; њихов доживљај жртава насиља, њихових карактеристика пре и после боравка у “сигурној кући»; специфични допринос боравка жена у «сигурној кући»; циљеви «сигурне куће»; информисаност јавности о проблему насиља над женама; закони о насиљу у породици, њихова корисност; упознатост жртава насиља са њиховим правима, информисаност о постојању закона; процена међуинституционалне сарадње у заштити од насиља у породици

ПРЕЛИМИНАРНИ ПЛАН АНАЛИЗЕ ПОДАТАКА

Дискурзивна анализа ће се применити у анализи закона о породичном насиљу и у анализи чланака у штампаним медијима, а *наративна анализа* у анализи исказа жртава насиља и пружалаца помоћи.

Кораци у спровођењу дискурзивне и наративне анализе:

7. корак - *Дискурзивне конструкције*: У првом кораку анализа укључује идентификовање различитих начина на које је дискурзивни објект конструисан у тексту.
8. корак – *Дискурси*: Када су идентификовани сви делови текста који доприносе конструкцији дискурзивног објекта, фокусира се на разлике између конструкција. Други корак има за циљ да лоцира различите дискурзивне конструкције објекта у шире дискурсе.
9. корак - *Акциона оријентација*: Разумевање шта су различите конструкције дискурзивног објекта способне да постигну у тексту, на пример: да припишу одговорност, да ослободе одговорности, да оправдају остајање са насилним партнером.
10. корак - *Позиционирање*: Дискурси конструишу субјекте као и објекте и, као резултат, чине доступним позиције у мрежи значења које говорници могу да заузму. Субјект позиција у дискурсу је локација у структури права и дужности за особу која се налази у датој позицији.
11. корак – *Пракса*: Ово је систематична експлорација начина на које дискурзивне конструкције и субјект позиције отварају или затварају прилике за акцију. Конструишући одређену верзију света, позиционирајући субјекте у њима на одређене начине, дискурси ограничавају шта може бити речено и урађено. Према томе, одређене праксе постају легитимни облици понашања из одређених дискурса. Такве праксе са друге стране репродукују дискурсе који их надаље легитимишу. На овај начин, говорење и делање подржавају једно друго.
12. корак – *Субјективност*: У овом кораку анализирају се последице заузимања различитих субјект позиција за субјективне доживљаје појединца. Поред

постављања питања о томе шта може бити речено и урађено из различитих дискурса (корак 5), у овом кораку бавиће се питањем шта се може осећати, мислити и доживљавати из различитих субјект позиција. Једном када преузме одређену позицију као сопствену, особа неизбежно види свет из положаја дате позиције.

Анализа садржаја новинских чланака о породичном насиљу има за циљ стицање јасније слике о начину на који се породично насиље медијски презентује. Овај поступак обухвата кодирање и класификацију података. Основна идеја је да се, у складу са истраживачким проблемом, из материјала издвоје делови садржаја који су информативни, а затим сортирају. Из расположивог материјала се најпре прави списак различитих типова податка. Даље, сваки податак категорише се у односу на доминантан садржај у њему. Када су подаци сврстани у категорије, утврђује се да ли су постојеће категорије повезане на неки начин. Ако је тако, могу се означити као *велике* категорије, а почетне и мање као *мале* категорије. Велике категорије се могу означити и као теме. Са кодирањем нових материјала, наставља се са сврставањем података у постојеће категорије или идентификовањем нових категорија, уколико подаци нису уклопиви ни у једну већ постојећу категорију. Процес анализе садржаја обухвата истовремено и враћање почетним подацима и поновно разматрање означених категорија, све док истраживач не буде сигуран да коришћене категорије адекватно одражавају податке (Harpcock, 1998).

13. Очекивани резултати и научни допринос:

Савремена друштва одликује позивање и ослањање на научна сазнања у препознавању, дефинисању и регулисању проблема и у индивидуалном и у друштвеном животу. Насиље је озбиљан проблем који отежава и чак угрожава живот и појединаца и заједнице. Породично насиље је облик насиља који има најдугорочније последице због примарне социјализацијске улоге породице, чиме постаје генератор и других врста насиља. Зато се насиље намеће као све чешћи предмет научних истраживања.

Предложено истраживање једне врсте породичног насиља, партнерског насиља над женама, већ постојећем истраживачком корпусу може да пружи веома важан допринос. Истраживачки нацрт омогућује премештање партнерског насиља из приватности блиских породичних односа и у подручје сложених социо-културних процеса. Уместо још увек преовлађујућег индивидуализовања и психологизовања проблема насиља у психолошким истраживањима, ово истраживање настоји да укаже и на институционалне актере који учествују у произвођењу, одржавању и чак оправдавању насиља и који тиме утичу и на однос жртава према насиљу. Истовремено, истраживање ће моћи да испита и делотворност нових институционалних покушаја у пружању подршке жртвама за излазак из насилних односа.

Предложено истраживање које је усмерено на разумевање насиља из различитих перспектива (правне, медијске, институционалне, субјективне), при чему је у средишту увек значење које се насиљу приписује, моћи ће да пружи не само обихватније и дубље знање о насиљу него и да буде и ослонац за изграђивање нових пракси у борби за сузбијање насиља у односима међу људима.

14. Закључак:

Узимајући у обзир научни и друштвени значај одабране теме, добру теоријску и методолошку утемељеност предложеног и успешно одбрањеног нацрта докторске дисертације, очекиван допринос обухватнијем и продубљенијем психолошком разумевању партнерског насиља као врсте породичног насиља, али и социјално-културних, институционалних и субјективних препрека у супротстављању насиљу, Комисија сматра да предложена тема задовољава критеријуме подобности за тему докторске дисертације.

Такође, на основу увида у биографију, библиографију и досадашњи научни рад Иване Симић, Комисија сматра да је кандидаткиња квалификована за израду предложене дисертације.

На основу свега наведеног и образложеног Комисија предлаже Наставно-научном већу Филозофског факултета Универзитета у Београду да прихвати предложен нацрт докторске дисертације **Дискурси о породичном насиљу и наративи жена жртава партнерског насиља** и одобри докторанткињи **Ивани Симић** рад на предложеној теми.

Проф. др Гордана Јовановић, ментор,

Проф. др. Јелена Срна

Проф. др Јован Мирић

Доц. др Нада Секулић

Београд, 22. 2. 2012.

